

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ
FAKULTA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE A MEZINÁRODNÍCH
TERITORIÁLNÍCH STUDIÍ

Ústav teritoriálních studií

**Zaostává úroveň starobních důchodů v České
republice za vývojem v zemích eurozóny?**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Petr Blížkovský, Ph.D.

Vypracovala:

Bc. Petra Václavková

Brno 2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Zaostává úroveň starobních důchodů v České republice za vývojem v zemích eurozóny?“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucího mé diplomové práce a s využitím uvedené literatury, materiálů a zdrojů.

V Brně, dne 18. 5. 2017

.....

Bc. Petra Václavková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala panu doc. Ing. Petru Blížkovskému, Ph.D. za vedení mé diplomové práce. Děkuji Vám za velmi cenné rady, věcné připomínky, materiály a pozitivní přístup.

Abstrakt: Zaostává úroveň starobních důchodů v České republice za vývojem v zemích eurozóny?

Nastavení důchodových systémů je v současné době velmi diskutovaným tématem. Nepříznivý demografický vývoj populace v Evropě nutí země Evropské unie řešit nastavení sociálního systému tak, aby byly zajištěny přiměřené starobní důchody, pokrývající životní náklady a zajišťující určitou životní úroveň, a zároveň, aby nedocházelo k nadměrnému zatěžování ekonomicky činného obyvatelstva. Tato diplomová práce se zabývá analýzou charakteristik důchodových systémů vybraných zemí eurozóny, konkrétně Německa, Rakouska a Slovenska a porovnává je s důchodovým systémem České republiky. Jsou zde porovnávány demografické i ekonomické faktory, mající na vývoj starobních důchodů vliv (např. průměrné měsíční mzdy, průměrné měsíční důchody, průměrné náklady na bydlení a energie atd.). Následná komparativní analýza vychází z nastudovaných informací, výsledků statistických výpočtů, analýz a výsledků dotazníkového šetření.

Klíčová slova: starobní důchod, penze, důchodový systém, důchodové dávky, srovnání, vývoj

Abstract: Does the level of old-age pensions in the Czech Republic lag behind the development of euro area countries?

Alterations of pension system dynamics are nowadays in a focal point of political discussion. The aging population demographics in the EU countries forces local governments to adjust their social security systems to avoid tax overburdening of the economically productive population. On the flip side, governments need to ensure sufficiently high retirement payments for pensioners are in place to cover life expenses and assure a certain standard quality of life. This thesis examines the characteristics of pension systems in select EU countries, namely Austria, Germany, and Slovakia, together with a contrast and comparison of these systems to the one currently in use in the Czech Republic. Specifically, this thesis elaborates on comparing the demographic and economic factors in the aforementioned countries as well as the influence of these factors on the level of the retirement income (factors include, e.g., average monthly wages, average monthly pension, average housing and utilities costs, etc.). The subsequent comparative analysis is an amalgamation of select study materials and statistical calculations based on the results of the questionnaire survey conducted as part of this thesis work.

Keywords: old pension, retirement, old pension system, retirement benefits, comparison, development

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Uvedení do tématu.....	9
2.1	Důchodový systém.....	9
2.2	Dělení důchodových systémů.....	11
2.2.1	Veřejný sektor.....	11
2.2.2	Soukromý sektor.....	12
2.3	Hlavní problematika důchodových systémů.....	12
3	Charakteristika důchodového systému v České republice.....	13
3.1	Pilíře českého důchodového systému.....	15
3.1.1	I. pilíř - Základní důchodové pojištění.....	15
3.1.2	II. pilíř (ukončený v roce 2015/2016) – Důchodové spoření.....	22
3.1.3	III. pilíř - Doplnkové penzijní spoření a penzijní připojištění.....	24
4	Charakteristika důchodových systémů vybraných zemí eurozóny.....	29
4.1	Slovensko.....	29
4.1.1	I. pilíř – důchodové pojištění.....	30
4.1.2	II. pilíř – starobní důchodové spoření.....	32
4.1.3	III. pilíř – doplňkové důchodové spoření.....	33
4.2	Německo.....	34
4.2.1	I. pilíř důchodového systému.....	34
4.2.2	II. pilíř důchodového systému – doplňková důchodová schémata.....	36
4.2.3	III. pilíř důchodového systému – dobrovolné pojištění a spoření.....	37
4.3	Rakousko.....	38
4.3.1	I. pilíř – důchodové pojištění.....	39

4.3.2	II. pilíř důchodového systému – zaměstnanecký penzijní plán	41
4.3.3	III. pilíř důchodového systému – soukromé penzijní plány.....	42
5	Metodika	44
6	Výsledky	46
6.1	Srovnání starobních důchodů vybraných zemí na základě vybraných faktorů	46
6.1.1	Demografické faktory	47
6.1.2	Ekonomické faktory.....	52
6.2	Výsledky dotazníkového šetření	63
6.2.1	Základní charakteristika zkoumaného vzorku	63
6.2.2	Příjmy - Průměrné starobní důchody	65
6.2.3	Výdaje - Průměrné náklady na bydlení.....	67
6.2.4	Výdaje - Průměrná cenová hladina	71
7	Diskuze	73
8	Zhodnocení	75
9	Doporučení.....	78
10	Závěr	80
11	Seznam použité literatury	83

1 Úvod

Otázka nastavení důchodových politik je v posledních letech velmi diskutovaným tématem. Většina vyspělých zemí, nejen evropských, musí řešit problematiku stárnoucí populace. Vzhledem k tomu, jak se demografická situace vyvíjí, ubývá podíl ekonomicky činného obyvatelstva k obyvatelstvu v důchodovém věku. To s sebou ovšem přináší určitá rizika. Vlády všech zemí se proto snaží najít řešení, jak správně nastavit důchodový systém tak, aby bylo možné zajistit lidem v penzijním věku přiměřené sociální zabezpečení.

Stejný problém musí řešit i Česká republika. Tato diplomová práce se proto zabývá hypotézou, jestli úroveň starobních důchodů v České republice zaostává za vývojem v zemích eurozóny či nikoli.

Pro zodpovězení dané otázky se v úvodu práce zaměřím na to, jak má Česká republika důchodový systém nastaven a jaká je současná důchodová politika. V blízké minulosti prošel český penzijní systém několika reformami a každý rok se dynamicky vyvíjí, mění a přizpůsobuje ekonomické situaci v zemi. Analyzuji proto aktuální dostupná data a zpracuji formou rešerše.

V další části diplomové práce se budu zabývat nastavením důchodových politik vybraných zemí Evropské unie a eurozóny. Země, které jsem si pro srovnání vybrala, jsou Slovensko, Rakousko a Německo. Vedla mne k tomu skutečnost, že tyto země mají nastavený systém sociálního zabezpečení obyvatelstva ve stáří podobně, jako Česká republika a zároveň jsou všechny vybrané země členy eurozóny. Opět budu čerpat data z nejaktuálnějších možných zdrojů, analyzuji je a zpracuji formou rešerše.

V další části práce, která bude analytická, provedu analýzu a srovnání starobních důchodů vybraných zemí a České republiky. Srovnání starobních důchodů je velmi komplikovaným procesem, jelikož nelze porovnávat pouze průměrnou výši důchodových dávek, ale je třeba zohlednit mnoho dalších faktorů, aby bylo možné učinit komplexní zhodnocení, zjistit skutečnou hodnotu starobních důchodů a vyvodit závěr. Provedu proto komparaci několik faktorů, které mají na vývoj starobních

důchodů a důchodových politik vliv a vše budu zkoumat z pohledu průměrného občana (průměrná mzda, průměrný starobní důchod atd.).

Faktory pro porovnání jsem zvolila demografické a ekonomické. U faktorů demografických zhodnotím demografický vývoj populace ve vybraných zemích a jeho vliv na utváření důchodových politik. U faktorů ekonomických se zaměřím na průměrnou výši starobních důchodů (příjmy) a průměrné běžné náklady (výdaje).

Součástí porovnávání výše starobních důchodů bude zhodnocení poměru náhradovosti mezi průměrnými měsíčními mzdami a průměrnými měsíčními důchody. V části analyzující běžné náklady porovnáám průměrné náklady na bydlení (nájem, energie) a provedu srovnání spotřebního koše běžných komodit (náklady na dopravu, cena za litr mléka, bochník chleba atd.), aby bylo možné porovnat skutečnou hodnotu starobních důchodů (jaké statky a v jakém množství je možné za průměrný starobní důchod ve srovnávaných zemích získat). Data pro srovnání a analýzu budou čerpána vždy z nejaktuálnějších dostupných odborných článků, statistických úřadů, vědeckých publikací a knih.

Součástí diplomové práce je také dotazníkové šetření, které je zaměřeno na vzorek populace pobírající starobní důchod v České republice. Konkrétně se jedná o obyvatelstvo pobírající starobní důchod a žijící ve městě, aby bylo možné potvrdit či vyvrátit pravdivost zkoumaných dat a na jejich základě učinit srovnání průměrných starobních důchodů, srovnání průměrných nákladů na bydlení a srovnání cenové hladiny (nezbytných pro ověření či vyvrácení výsledků analýz). Výsledky budou zhodnoceny a prezentovány v závěrečné části práce a měly by potvrdit či vyvrátit zkoumanou hypotézu.

V závěrečné části práce uvedu návrh vlastního doporučení při řešení problematiky daného tématu a zodpovím zkoumanou hypotézu, jestli starobní důchody v České republice zaostávají za zeměmi eurozóny.

2 Uvedení do tématu

Tato kapitola poskytne analýzu dostupné literatury na téma důchodových politik a charakteristik důchodových systémů vybraných zemí (České republiky, Německa, Rakouska a Slovenska).

2.1 Důchodový systém

Dnešní důchodové systémy vychází nejčastěji ze dvou základních sociálních modelů, kterými jsou Bismarckův a Beveridgeův model. Oba jsou přitom založeny na zcela odlišných principech.

Bismarckův model představuje základní sociální pojištění, tzn. je placen pojistnou formou a je povinnou složkou (sociální pojištění platí všechny ekonomicky činné osoby). Tento systém je proto přímo závislý na výdělku. Zahrnuje v sobě však i zdravotní péči (finanční podpora na nemocenské), která naopak vychází z principu solidarity (získání zdravotní péče není přímo vázáno na výdělku). Bismarckův systém je navíc nastaven tak, že zdravotní pojištění se přenáší také na ekonomicky nevýdělečně činné členy rodiny pojištěnce.

Beveridgeův model je opakem Bismarckovského. Poskytuje sociální zabezpečení, jenž čerpá finance na příslušné dávky z veřejného rozpočtu. Finanční podpora v tomto modelu proto není zcela vůbec závislá na skutečnosti, jestli je osoba výdělečně činná či nikoli. Její výše je stanovena rovnostářsky (výše podpory je stejná pro všechny), případně specifikována dle potřeby (např. dle nezbytné zdravotní péče) (Weigl, Kovář, Vostatek; 2016).

Hlavním smyslem důchodového systému je zabezpečit obyvatelům adekvátní peněžní příjmy ve stáří (z důchodového systému jsou hrazeny i jiné sociální situace, jenž mohou v průběhu života nastat). Jak proto ve svém článku Francesca Bettio a spol. uvádí, je nezbytné, aby se lidé snažili zabezpečit si dostatečné příjmy v průběhu celého života. Pokud se následně člověk dostane do některé z vybraných situací, ať už se jedná o stáří či si v důsledku ztráty zaměstnání není schopen zajistit žádný příjem (tato práce je primárně zaměřena na starobní důchody, situaci se ztrátou zaměstnání uvádím pouze pro ukázkou toho, že se ze základního důchodového pojištění vyplácí i jiné události),

může od státu dostat náhradu příjmu, která mu zajistí vyšší příjem (dosahující alespoň minimální zákonem uznávané hranice).

Stát však není jediným způsobem, jak si mohou lidé pojistit zajištění na stáří. Lidé mohou využít, v některých zemích využívaného, tzv. tří pilířového důchodového systému, který představuje kombinaci veřejných i soukromých prvků spoření/pojištění (Gregorová, str. 50-53; 1998).

Tří pilířový důchodový systém je zeměmi využíván a rozvíjen zejména proto, že důchody vyplácené pouze ze základního důchodového pojištění nebudou pro budoucí generace dostačující (na pokrytí životních nákladů a udržení životního standartu), vzhledem k současné demografické situaci. Ve většině evropských zemí proto stále častěji separují pojištění na důchody veřejné a soukromé (Ebbinghaus, str. 60; 2015).

Světová banka sice tento tří pilířový systém doporučuje, avšak stále více jak nadpoloviční většina zemí OECD využívá systém dvou pilířový, tedy kombinaci povinného státního pojištění a dobrovolného soukromého spoření (některé státy však mají povinné i soukromé spoření).

Bylo vydáno také mnoho prací na téma úplná privatizace důchodového systému, ale jednalo se vždy pouze o teoretické řešení. V praxi je nepravděpodobné, že by některý ze států Evropské unie přestal občanům garantovat alespoň částečné (ve většině zemí rovné) penzijní příjmy, zaručené současným veřejným důchodovým systémem (Loužek; 2009). Prioritou zemí totiž stále zůstává, zajistit lidem ve stáří určitý životní standard (Staats; 2015).

Druhý a třetí pilíř akcentují na obyvatelstvo, aby neopomíjeli na potřebu zajištění si vlastních finančních zdrojů na stáří. Je zde kladen důraz na již zmíněné soukromé prostředky a jejich jedinečnost (individualizaci) při spoření.

Na rozdíl od základního veřejného důchodového pojištění (I. pilíř), kde má odpovědnost za poplatníka stát, je v soukromém spoření každý za svou situaci zodpovědný sám. Dlouhodobě převažuje názor, že je za potřebí, aby docházelo k postupnému snižování závislosti občanů na státu. Společnost a její postavení vůči státu se neustále mění a systém by měl být nastaven tak, aby motivoval občany ke snížení již zmíněné

závislosti na něm. Otázkou odkud a jak zajistit dostatečné finanční prostředky na zajištění starobních důchodů a také jak překonat pomyslné bariéry mezi veřejnou a soukromou penzí se ve své knize *Pension Security in the 21st century* zabýval Gordon L. Clark.

V současnosti je také vysoká míra závislosti mezi poměrem starobní důchod/plat a apeluje se na to, aby se tento poměr do budoucna zmenšoval (Loužek; 2009). Nesmí se však opomínat skutečnost, že veřejné pilíře (zatím ještě stále) zajišťují lidem daleko vyšší penze, než pilíře soukromé (Ebbinghaus; 2011).

2.2 Dělení důchodových systémů

Jak již bylo zmíněno, důchodový systém má nejčastěji složku veřejnou (státní), kdy jsou penze vypláceny vládou a soukromou (privátní), kdy penze vyplácí soukromé společnosti.

2.2.1 Veřejný sektor

Pod veřejný sektor spadá základní důchodové pojištění, které představuje I. pilíř důchodového systému u nás a také hlavní složku starobních důchodů. Přijímání příspěvků na ně a i následné vyplácení důchodových dávek má tudíž v kompetenci vláda. Státem zajišťované důchodové pojištění má dvě složky.

První složkou je rovnostářská penze, ve které všichni lidé pobírají důchodovou dávku ve stejné výši (částka je pevně stanovená pro všechny, nezohledňuje se zde výše průměrných měsíčních příjmů jednotlivců, ze které se odesílají příspěvky).

Druhou složkou je naopak penze vázaná na mzdu. Zde se zohledňují měsíční příjmy jednotlivců a vyplácená dávka je proto individuální u každého pojištěnce (Bezděk; 2000).

U vládou zajišťovaného důchodového pojištění se však většina (nejen) evropských států již v současnosti potýká s rozpočtovým deficitem. Česká republika měla v důchodovém rozpočtu přebytek naposledy v roce 2008, od té doby byl systém vždy v dluhu (Philipsen a spol.; 2015).

2.2.2 Soukromý sektor

Pod soukromý sektor penzijního systému spadají penzijní a spořicí společnosti. Lidé se do tohoto pilíře důchodového systému mohou zapojit zcela dobrovolně a mohou si také vybrat, kde chtějí finance spořit, za pomoci jaké strategie a v jaké výši budou měsíčně přispívat.

Příspěvky na spoření vybírají a následně vyplácejí sami soukromé společnosti. Platí zde přitom princip, že čím vyšší jsou měsíční příspěvky, tím vyšší může člověk čerpat výhody a následně také důchodové dávky (Bezděk; 2000).

2.3 Hlavní problematika důchodových systémů

Na nastavení důchodových politik mají vliv různé faktory a státy by měly přihlížet ke každému z nich (Vítková; 2014). Systémy reagují dynamicky a částečně se proto mění každý rok (OECD; 2016). V současnosti je největším problémem demografický vývoj obyvatelstva.

Většina zemí proto musí řešit otázku, jak zabezpečit své občany v důchodovém věku. Jak uvádí ve své publikaci Carone a spol., prodlužuje se délka dožití člověka a tím pádem se zvyšuje počet žijících seniorů. S tím však úzce souvisí také skutečnost, že na jednu ekonomicky činnou osou bude v budoucnu připadat více penzistů. Vzhledem k tomu, že ve většině evropských zemí je základním pilířem důchodových systémů důchodové pojištění, které je placeno z poplatků z příjmů výdělečně činného obyvatelstva, vyskytuje se otázka, jestli je daný model do budoucna ekonomicky udržitelný (Szüle; 2013).

3 Charakteristika důchodového systému v České republice

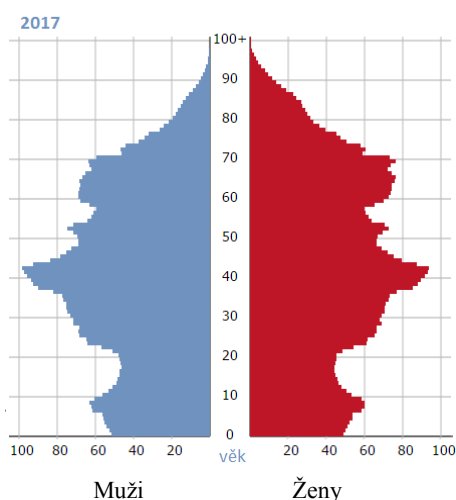
Dříve, než se v práci začnu věnovat popisu a charakteristice českého důchodového systému, uvádím v tabulce č. 1 základní ekonomické informace, se kterými budu dále pracovat v druhé části diplomové práce, v rámci srovnání úrovní starobních důchodů.

Česká republika		
Průměrné roční mzdy		312 083,80 Kč
Průměrné měsíční mzdy		26 006,98 Kč
Průměrná výše důchodu		11 441,00 Kč
Podíl veřejných penzí na HDP	% HDP	8,9
Pravděpodobnost dožití	při narození	77,6 let
	ve věku 65	17,3 let
Obyvatelstvo starší 65 let	% populace	17,6

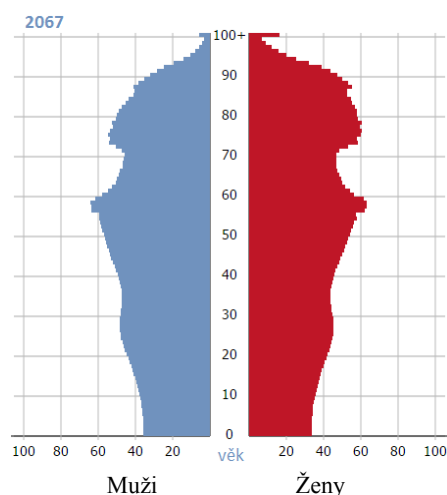
Tabulka 1: Základní informace České republiky
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Česká republika, stejně jaké jiné ekonomicky vyspělé země, musí řešit problematiku sociálního zabezpečení obyvatelstva v důchodovém věku (Hrnčárková; 2004). Demografický vývoj populace v Evropské unii, dle kterého dochází ke stárnutí obyvatel, nutí většinu států potýkat se s otázkou nastavení penzijních systémů tak, aby byly dlouhodobě zajištěny příjmy na přerozdělení starobních důchodových dávek a zároveň, aby nedocházelo k nadměrnému daňovému zatížení ekonomicky činného obyvatelstva (Loužek, str. 22; 2014).

Skutečnost, že obyvatelstvo stárne, dokazují demografické pyramidy populace České republiky na obrázku č. 1 a 2, které čerpají data z Českého statistického úřadu. Obrázek č. 1 znázorňuje předpokládanou věkovou strukturu na konci roku 2017 a obrázek č. 2 znázorňuje předpokládanou věkovou strukturu populace v roce 2067. Jak je možné si všimnout, v roce 2017 převažuje ve věkové pyramidě ekonomicky činné obyvatelstvo, ale v roce 2067 je ekonomicky činného obyvatelstva daleko méně a naopak se v budoucnu předpokládá nárůst osob v důchodovém věku (způsobeno také díky délce života, která se bude s největší pravděpodobností dle současných trendů stále zvyšovat) (Český statistický úřad; 2017).

Graf č. 1: Věková pyramida ČR v roce 2017
Zdroj: Český statistický úřad

Graf č. 2: Věková pyramida ČR v roce 2067
Zdroj: Český statistický úřad

Důchodový systém v České republice proto v posledních letech prošel hned několika reformami. V roce 2013 se přešlo na důchodový systém se třemi pilíři, který patří v evropských zemích mezi nejpoužívanější.

První pilíř je povinný pro všechny a jedná se o základní důchodové pojištění (zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění). Druhý pilíř, zavedený roku 2013, představuje důchodové spoření (zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření) a třetím pilířem je reformované doplňkové penzijní spoření a penzijní pojištění (zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření).

Tento tří pilířový systém byl však po třech letech ukončen a v lednu 2016 započal proces na ukončení druhého pilíře, viz kapitoly níže. Nyní je proto český důchodový systém pouze dvou pilířový a doplňkové penzijní spoření a penzijní pojištění tak představuje jedinou možnost, jak si soukromě spořit na důchodový věk (stáří). (Ministerstvo financí; 2016).

První, povinný pilíř, je v kompetenci Ministerstva práce a sociálních věcí. Naopak třetí, a dříve i druhý pilíř, má na starosti Ministerstvo financí.

Rozhodnutí o právu na důchod, jeho výměře a výplatě má v kompetenci Česká správa sociálního zabezpečení. Výjimku v tomto směru tvoří někteří zaměstnanci veřejného sektoru, například armádní složky či policie, kde mají na starosti otázky týkající se důchodu orgány sociálního zabezpečení příslušných ministerstev (zákon č. 582/1991

Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení) (Ministerstvo práce a sociálních věcí; 2012).

V České republice pobíralo k datu 30. září 2016 starobní důchod celkem 2 389 270 lidí (z toho bylo 599 672 předčasných starobních důchodů). Ke stejnému datu činila výše průměrného důchodu 11 441 Kč měsíčně, přičemž muži měli v průměru 12 643 Kč a ženy 10 383 Kč (princip pro výpočet výše důchodu viz kapitola 4.1.1.1.) (Česká správa sociálního zabezpečení; 2016).

Příjmy dnešních důchodců jsou z 95 % složeny z příjmů od státu (základní důchodové pojištění). Pro budoucí generace se však předpokládá snížení procentuálního podílu příjmu od státu a bude tak více za potřebí, aby si lidé zajistili ke státnímu základnímu důchodovému pojištění ještě i jiné finanční zdroje příjmů, které by zajistily udržení si životní úrovně i po ukončení pracovní kariéry (Rytířová; 2013).

3.1 Pilíře českého důchodového systému

Penzijní systém, jaký jej známe dnes, se začal formovat již v 90. letech minulého století a jeho výchozím bodem se stalo přijetí zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění z roku 1995 (Ministerstvo práce a sociálních věcí; 2015). Jak již bylo zmíněno, český důchodový systém se skládá z pilířů, které jsou podrobněji popsány v následujících kapitolách.

3.1.1 I. pilíř - Základní důchodové pojištění

Základní důchodové pojištění je nejdůležitější složkou důchodového systému u nás, neboť jej čerpá více jak 99 % populace v důchodovém věku. Pod I. pilíř však nespádají pouze starobní důchody, ale také důchody sirotčí, vdovecké a invalidní.

Na pokrytí výdajů, za státem průběžně financovaný systém, slouží poplatky za sociální pojistné (jeho výpočet bude blíže popsán v kapitole 4.1.1.1), avšak takto nastavený model se již v současné době potýká s deficitem a je proto financován i za pomoci prostředků z jiných zdrojů.

I. pilíř je postaven na několika předpokladech:

- Povinná účast - na financování se podílí veškeré ekonomicky činné obyvatelstvo (zaměstnanci, zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné atd.), existuje navíc možnost dobrovolného zapojení se do systému (pro osoby starší 18 let) (dle § 5 a § 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění).
- Jednotná právní úprava (práva a povinnosti spojené s důchodovým pojištěním platí stejně pro všechny osoby, bez výjimek), nárok na důchod vzniká po naplnění potřebných podmínek všem, kteří jich dosáhnou (včetně cizinců).
- Princip sociální solidarity.
- Průběžné financování – tzv. systém PAYGO (průběžně financované, dávkově definované).
- Dynamičnost – důchodový systém prochází úpravami pravidelně každý rok, v souvislosti s neustálým vývojem ekonomiky (růst cen, inflace atd.) a demografické situace, na který reaguje.
- Dávky – dělí se do dvou okruhů (první okruh zahrnuje základní výpočet, jehož výše se shoduje pro všechny příjemce důchodu; druhý okruh je založen na individualitě jednotlivých plátců pojištění – rozdílný počet let placení pojištění, rozdílné příjmy pojištěnců v rozhodném období pro přiznání důchodu, přičemž výpočet je založen na procentuální výměře), nastavení našich norem neobsahuje žádné limity či omezení pro výši důchodových příjmů (Ministerstvo práce a sociálních věcí; 2017).

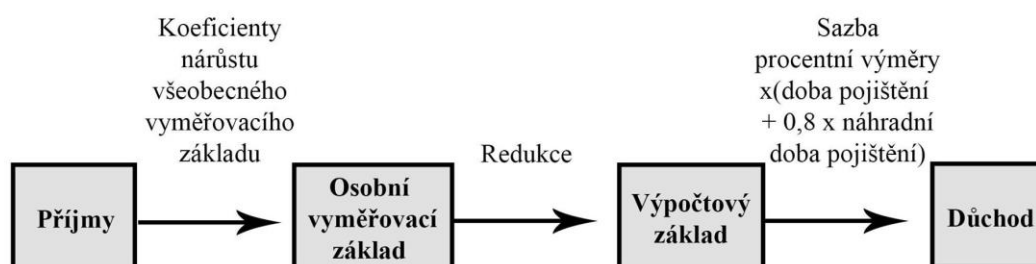
Podíl veřejných výdajů na zajištění penzí byl v roce 2015 8,3 % z HDP (OECD; 2016) a bylo z něj kryto přibližně 95 % důchodů.

Základní důchodové pojištění je garantované státem. Kontrolu nad ním drží Česká správa sociálního zabezpečení, která dohlíží na to, aby příjmy i výdaje spadaly pod státní rozpočet (důchodové pojištění v něm má zavedeno vlastní konto, které bylo roku 2008 přeměněno na Zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu). Právo na uznání důchodu vzniká všem, kteří splní podmínky nastavené českým důchodovým systémem (Ministerstvo práce a sociálních věcí; 2016).

3.1.1.1 Výpočet výměry důchodu

Pro výpočet výše důchodu je nezbytné zohlednit několik faktorů, které mají vliv na následnou výměru starobních důchodových příjmů. Bere se zde ohled například na faktor času (po který bylo placeno pojištění) a další individuální rozdíly (výše průměrných příjmů, vyměřovací koeficienty).

Na obrázku č. 1 je pro lepší přehlednost znázorněno zjednodušené schéma procesu výměry důchodu. Jednotlivé části jsou blíže specifikovány níže.

Obrázek 1: Schéma postupu výpočtu důchodové výměry
Zdroj: Rytířová, str. 31; 2013

Stanovy, dle kterých se měří a vypočítává důchodová výměra:

- Stanovený časový úsek, nezbytný pro placení důchodového pojištění, ze kterého se následně vypočítává výše důchodu.
- Všeobecný vyměřovací základ (od 1. 1. 2017 ve výši 27 156 Kč)
- Základní výměra (od 1. 1. 2017 ve výši 2 550 Kč)
- Procentní výměra (0,9 % výpočtového základu za prvních 360 dní, 2,2 % od 361. dne od 1. 1. 2017)
- Výpočtový základ
- Individuální základ pro výměru
- Koeficienty pro zvýšení základních vyměřovacích hodnot (přepočítací koeficient je od 1. 1. 2017 nastaven na hodnotu 1,0396)

Stanovený časový úsek, nezbytný pro výměru důchodového pojištění (v daném období probíhá evidence hrubých příjmů), je obdobím před rokem, ve kterém vzniká dané

osobě nárok na přiznání starobního důchodu (zohledňují se však až příjmy od roku 1986).

Základní výměra je hodnota stanovená státem, stejná pro všechny účastníky I. důchodového pilíře (stejná pro všechny výše důchodu a také pro všechny verze důchodu – starobní, sirotčí, invalidní atd.)

Procentní výměra se nám započítává po celou dobu pojištění, první odpracovaný rok se připočítává částka 0,9 % a každý následující rok se připočte 2,2 % z výpočtového základu).

Výpočtový základ určíme pomocí zredukování individuálního základu pro výměru. Pro redukci se používají dva limity, takže příjmy jsou od určité částky brány v potaz pouze pomocí procentuální výměry. První redukční limit je stanoven na 44 % průměrného měsíčního příjmu (částka není redukována, započítává se v plné hodnotě a od 1. 1. 2017 je stanovena na 12 423 Kč) a druhý redukční limit je založen na 4násobku průměrného měsíčního příjmu (částka je redukována a od 1. 1. 2017 činí 112 928 Kč) (Ministerstvo práce a sociálních věcí; 2017). Zde se projevuje princip sociální solidarity, neboť příjmy důchodců, kteří měli nižší průměrné mzdy, jsou podobné jejich průměrným mzdám a naopak osoby, které měly vysoké průměrné mzdy, přispívají více na důchody právě již zmiňovaných méně vydělávajících osob (Rytířová; 2013). Konkrétně tedy, pokud má dotyčný průměrný měsíční příjem vyšší než je průměrná měsíční mzda v Česku, např. 37 000 Kč, je podíl náhradovosti důchodu přibližně 36 %, v přepočtu přibližně 13 320 Kč (Potůček, Rudolflová; 2015).

Individuální základ pro výměru představuje průměrnou měsíční hodnotu (průměr všech měsíčních příjmů), kterou jsme dosáhli v rozhodném období, upravenou redukčními limity.

Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu je vypočítáván pomocí základní výměry (základy určí Ministerstvo práce a sociálních věcí do data 30. září nadcházejícího roku ve výši průměrného měsíčního platu, stanoveného za spolupráce Českého statistického úřadu). K výpočtu je potřebný také přepočítací koeficient (určený opět vyhláškou Ministerstvem práce a sociálních věcí podle statistik

zjištěných Českým statistickým úřadem o průměrných měsíčních příjmech za rozhodné pololetí). Přepočítací koeficient za rozhodné pololetí představuje poměr mezi průměrnými měsíčními příjmy za prvních 6 měsíců roku, jenž o rok předchází roku odchodu do důchodu a roku, jenž o dva roky předchází roku odchodu do důchodu.

Pokud je v České republice inflace do 5 %, pak každoročně v lednu dochází ke zvyšování průměrné výše důchodů. Tento růst je zakotven zákonem (růst průměrného starobního důchodu je roven 100 % růstu cen plus 1/3 růstu průměrných příjmů). Může však dojít i k výjimečnému zvýšení důchodů, a to v případě, že za pozorované období ceny vzrostly o více než 5 % (důchody by se nezvyšovaly až v lednu následujícího roku, ale již pátý měsíc od pozorované doby růstu cen). Podmínky růstu starobních důchodů vycházejí vždy z platného znění zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (Ministerstvo práce a sociálních věcí; 2017).

Sazby pojistného z vyměřovacího základu v procentuální výměře pro jednotlivé skupiny plátců důchodového pojištění (zaměstnanec, zaměstnavatel, osoby samostatně výdělečně činné a osoby dobrovolně účastné na důchodovém pojištění) se liší, viz tabulka č. 1.

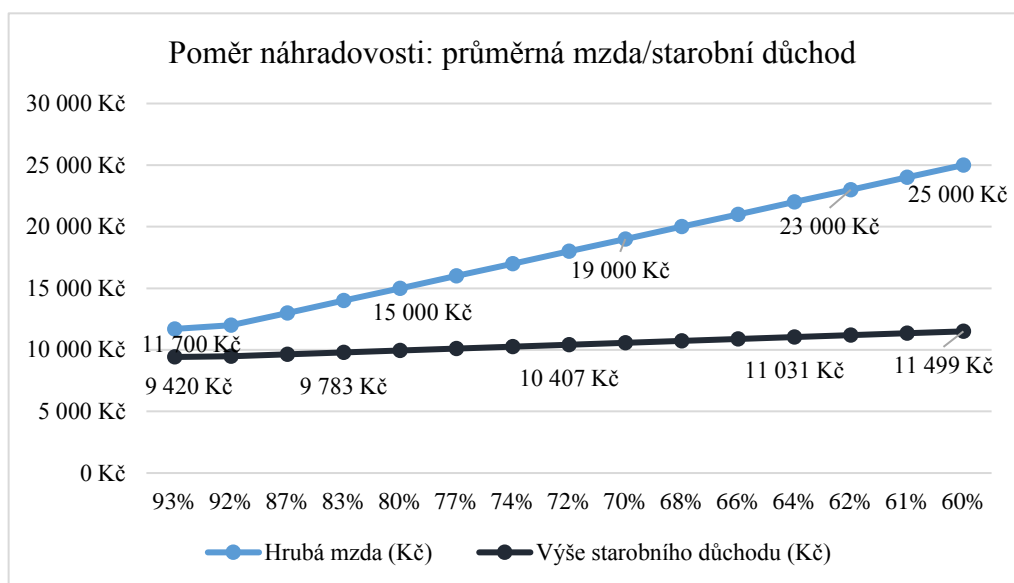
Sazby pojistného z vyměřovacího základu	
Zaměstnavatel	21,50%
Zaměstnanec	6,50%
OSVČ	28%
Osoba dobrovolně účastná důchodového pojištění	28%

*Tabulka 2: Sazby pojistného z vyměřovacího základu
Zdroj: Data čerpána ze stránky České správy sociálního zabezpečení; 2016*

Jak je možné v tabulce vidět, zaměstnanec odvádí z hrubého měsíčního příjmu 6,5 % a zbylých 21,5 % za něj odvádí zaměstnavatel. Naopak OSVČ odvádí celých 28 %.

Průměrné měsíční důchodové dávky osob samostatně výdělečně činných jsou ve většině případů nižší, než průměrné důchodové dávky zaměstnanců. Pro porovnání, OSVČ mají průměrné důchody okolo 7 631 Kč, zatímco průměrný důchodce (zaměstnanec) má důchodovou výplatu okolo 12 475 Kč (Vančurová, Klazar; 2015).

Pro přesnější představu důchodového výpočtu v reálných číslech, uvádím v grafu č. 1 poměr mezi hrubým měsíčním příjmem a důchodem.

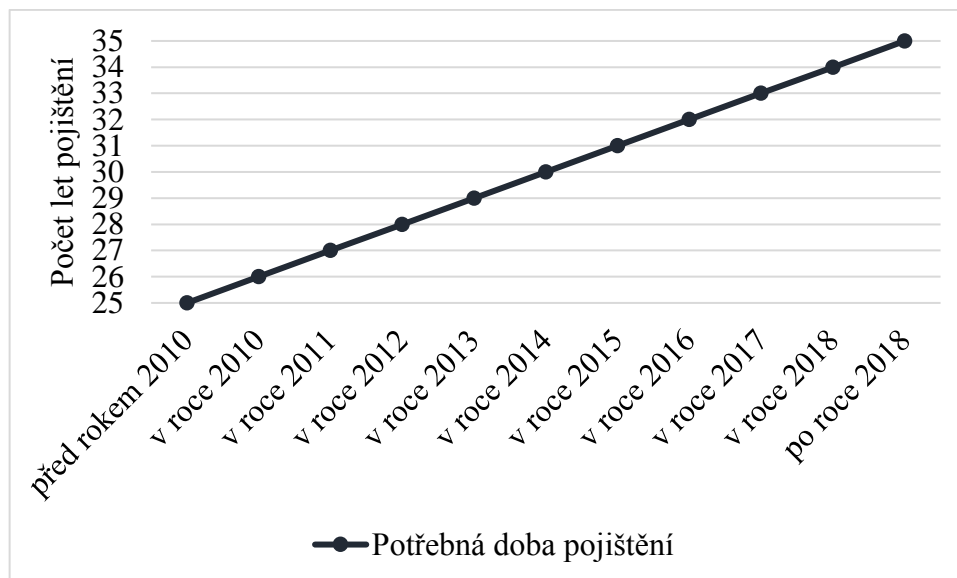
Graf č. 3: Poměr náhradovosti mezi průměrnou mzdou a starobním důchodem
Zdroj: vlastní zpracování, data z ČZSO

V grafu č. 3 je možné vidět již dříve zmiňovanou sociální solidaritu. Pokud srovnáme hodnotu s hrubou mzdou 11 700 Kč a hodnotu s hrubou mzdou ve výši 25 000 Kč, můžeme si všimnout, že s rostoucím platem pojištěnce klesá poměr mezi jeho hrubým příjmem a důchodem a naopak (osoba, která má za měsíční příjem minimální mzdu, má ekvivalent 93 % a osoba, která vydělává více než dvojnásobek minimální mzdy, má poměr náhradovosti pouze okolo 60 %).

3.1.1.2 Potřebná doba pojištění

Pro splnění podmínek k uznání starobního důchodu musí člověk splnit podmínku placení pojištění po státem stanovenou dobu a „důchodcovský“ věk. Ke zvýšení věku odchodu do důchodu došlo v roce 2011, dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Státem určená doba nezbytná pro získání nároku na starobní důchod je znázorněna v grafu č. 4.

Graf č.4 :Potřebná doba pojištění pro získání nároku na starobní důchod
Zdroj: Data čerpána ze stránky České správy sociálního zabezpečení

Jak si lze v grafu č. 4 všimnout, pojištěnci, kteří půjdou do starobního důchodu po roce 2018, budou muset, pro získání nároku na důchod z I. pilíře, platit základní důchodové pojištění minimálně 35 let, zatím co osoby, které šli do důchodu v roce 2010, měly potřebnou délku pojištění o 10 let kratší.

V minulosti měli muži a ženy rozdílný věk pro odchod do důchodu a při jeho výpočtu se bral ohled například také na počet odchovaných dětí.

U žen narozených v roce 1936 či dříve, se při výpočtu věku pro uznání starobního důchodu zohledňoval počet odchovaných dětí (žena, která odchovala 1 dítě, měla nárok na důchod v 56 letech a žena, která odchovala 5 dětí, měla nárok na důchod v 53 letech), muži měli nárok na důchod v 60 letech.

U žen narozených v období mezi lety 1937 až 1974 docházelo k postupnému snižování rozdílu věku pro nárok na starobní důchod v souvislosti s počtem odchovaných dětí a srovnával se také rozdíl mezi věkem nároku na starobní důchod mezi ženami a muži.

U osob narozených po roce 1975 se již na počet odchovaných dětí ohled nebere vůbec a muži i ženy mají stejnou věkovou hranici důchodového věku. Osoby narozené v roce 1977 mají nárok na starobní důchod v 67 letech a u osob narozených po roce 1977 se k 67 rokům připočte tolik měsíců, kolik odpovídá dvojnásobnému rozdílu roku narození daného člověka a roku 1977.

V současnosti se vláda České republiky zabývá nastavením pevné hranice pro věk odchodu do důchodu. Navrhovaná hranice činí 65 let, která mimo jiné představuje průměrnou hranici ve všech zemích Evropské unie (Česká republika je jedinou zemí EU, která nemá hranici pevně stanovenou). Ukotvení věkové hranice pro odchod do důchodu s sebou však dle mého názoru přináší také otázku, jestli je to pro náš stát ekonomicky únosné, případně jaký by to mělo dopad na státní rozpočet (jestli by došlo ke snížení důchodového základu nebo ke zdražení důchodového pojištění) (Česká správa sociálního zabezpečení; 2016).

3.1.2 II. pilíř (ukončený v roce 2015/2016) – Důchodové spoření

Důchodové spoření bylo v důchodovém systému České republiky zavedeno roku 2013, avšak již v roce 2015 byl zahájen proces na jeho ukončení (od července 2015 nebylo možné do II. pilíře vstoupit) a od ledna 2016 bylo zahájené úplné ukončení důchodového spoření.

Spoření bylo založeno na odvodu procentuální výměry z platů a tato částka se měla ve speciálně založených fondech zúročit. Přispívání do spořicíh fondů nebylo povinné, vstup do druhého pilíře důchodového systému byl zcela dobrovolný, ovšem neumožňoval lidem vystoupení z něj, pokud se k němu člověk jednou připojil a to až do okamžiku, kdy mu náležel nárok na uznání důchodu z prvního pilíře důchodového systému.

Fondy byly pod správou penzijních společností a umožňovaly investovat peníze do čtyř různých investičních strategií (fondy dynamické, vyvážené, konzervativní a investice do státních dluhopisů). Rozdílly byly v nastavených maximálních množstvích objemů investic, skladbách portfolií a mírách investičních rizik. Mezi těmito čtyřmi investičními strategiemi si volil každý účastník důchodového spoření sám dle vlastních preferencí, přičemž mu bylo umožněno jedenkrát za rok svou investiční strategii bezplatně změnit.

Pro zapojení se do II. pilíře důchodového systému byla nutná registrace a uzavření smlouvy o důchodovém spoření v Centrálním registru smluv, spadajícím pod Specializovaný finanční úřad. Po zapojení se do důchodového spoření vznikala dotyčné

osobně povinnost pravidelného placení tohoto pojistného (v případě zaměstnanců byl plátcem pojistného zaměstnavatel, kterému měl zaměstnanec povinnost oznámit jeho účast v důchodovém spoření).

Poplatek za důchodové spoření činil 5 % z vyměřeného základu (hrubé mzdy). Zapojením se do II. pilíře však zároveň docházelo ke snížení sazby v I. pilíři základního důchodového pojištění z 28 % na 25 % (celkem tak dotyčný přispíval o 2 % více, 30 % vyměřeného základu).

Po dosažení důchodového věku si měli lidé sami zvolit způsob výplaty zúročené spořením v soukromých fondech. Peníze z II. pilíře měly vyplácet životní pojišťovny a mohly být vypláceny těmito způsoby - doživotní penzí s možností výplaty tříletého pozůstalostního důchodu nebo penzí po dobu dvaceti let (Ministerstvo financí České republiky; 2016).

II. pilíř tedy vycházel z těchto předpokladů:

- Fondové financování – lidé své finance svěřili do správy speciálních spořicíh fondů, které měly dané finanční prostředky investovat na kapitálových trzích a tím je zhodnotit.
- Individualita spoření – nefungoval zde princip solidarity (na rozdíl od základního důchodového pojištění), lidé proto financovali pouze své spoření a výše naspořenému objemu peněz by přesně odpovídala míře investovaných prostředků.
- Příspěvkový systém – výše příspěvků byla stanovena zákonem a vázána přímo na příjem pojištěnce (příspěvky se odváděly pouze z příjmů ze zaměstnání, pokud by byl dotyčný nezaměstnaný a neměl žádný příjem, neplatil by příspěvky).
- Dobrovolná účast – spoření v II. pilíři nebylo povinné, pokud se do něj však pojištěnec zapojil, musel v něm zůstat až do doby nároku na starobní důchod.
- Dávkové vyplácení – příjmy z důchodového spoření měly být vypláceny v pravidelných dávkách (nebylo možné vybrat všechny finanční prostředky naráz, podobně jako u základního důchodového pojištění).

Penzijních společnostech, které získaly oprávnění poskytovat lidem spořicí fondy, bylo pouze 6 (Allianz penzijní společnost, Penzijní společnost České pojišťovny, Penzijní společnost České spořitelny, ČSOB Penzijní společnost, KB Penzijní společnost a Raiffeisen penzijní společnost) (Rytířová; 2013).

Jak již bylo zmíněno, v červenci roku 2015 byl přijat zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, ve znění pozdějších předpisů, který neumožňoval novým žadatelům připojit se do II. důchodového pilíře a v lednu roku 2016 již započal proces na jeho úplné ukončení, viz zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření.

Veškeré finanční prostředky uložené ve fondech byly lidem postupně vypláceny (převedeny na běžný účet, vypláceny složenkou nebo převedeny do III. pilíře doplňkového penzijního spoření a penzijního připojištění). Likvidace penzijních fondů započala v období července 2016 a do konce roku byly všechny fondy prohlášeny za zaniklé (Ministerstvo financí České republiky; 2016).

3.1.3 III. pilíř - Doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění

Doplňkové penzijní spoření (dle zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření) a penzijní připojištění (dle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem) bylo transformováno v průběhu ukončování platnosti II. pilíře důchodového systému.

Zapojení se do tohoto pilíře je zcela dobrovolné (podmínkou je minimální věk 18 let) a umožňuje také vystoupení z něj. Pokud však dotčený vystoupí ze systému dříve, než uplyne smluvní stanovená doba, nemá právo na úlevy na daních (zákon povoluje snížení z daně z příjmů o část investovaných prostředků) a ani právo na státní příspěvek (ten je připočten ke každému vyplácenému příspěvku).

Peníze účastníků III. pilíře jsou akumulovány v transformovaných fondech penzijních společností a zaručují zhodnocení v kladných hodnotách (pokud je na kapitálových trzích zaznamenán propad, nesmí penzijní společnost klientům připsat nižší zhodnocení než nulové). Výhodou transformovaných fondů jsou příspěvky zaměstnavatele a možnost jednorázového vyrovnání (Ministerstvo financí České republiky; 2016).

V kompetenci penzijních společností jsou také účastnické fondy, ty akumulují finanční prostředky z doplňkového penzijního spoření (klienti mají možnost, na základě vlastních preferencí, volit mezi konzervativní, vyváženou a dynamickou investiční strategií a jedenkrát za 12 měsíců mohou bezplatně strategii změnit). Účastnické fondy však na rozdíl od transformovaných fondů nezaručují zhodnocení pouze v kladných hodnotách. Mohou mít sice vyšší výnosy, ale tato skutečnost je kompenzována vyšším rizikem, které představuje záporné zhodnocení (Důchodová reforma; 2016).

Po uplynutí smluvní stanovené doby, nezbytné pro získání nároku na doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění, může být penze vyplácena danou penzijní společností či pojišťovnou, způsobem doživotní renty nebo rentou v předem smluvené výši po určitou dobu (Ministerstvo financí; 2016).

Pod III. pilíř důchodového systému spadá také tzv. předdůchod (dle § 19 až 23 zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření). Čerpání finančních prostředků z předdůchodu je umožněno klientům doplňkového penzijního spoření za předpokladu, že uplynula minimální 60ti měsíční lhůta od podepsání smlouvy (minimálně 60 měsíců spoření) a věk, který předchází regulárnímu důchodovému věku dotyčného maximálně o 5 let.

3.1.3.1 Úlevy na daních u produktů III. pilíře

Doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění, po zrušení II. důchodového pilíře, umožňuje od roku 2017 využívat větších výhod, čímž má být celý III. pilíř pro pojistníky zatraktivněn.

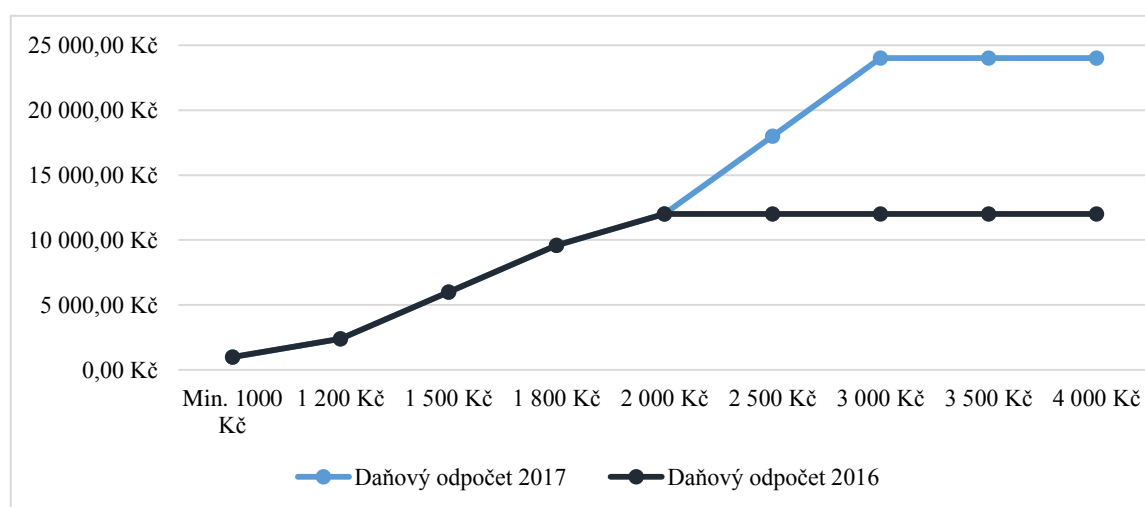
Legislativní návrh měl původně zavést změny již v roce 2016, avšak nakonec vstoupily v platnost až od 1. 1. 2017 a vypadají takto:

- Vyšší daňové odpočty u penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření
- Vyšší osvobození pro platby zaměstnavatele

Daňové úlevy mohou snížit daňový základ pro výpočet daně z příjmu fyzických osob (Rubeš, str. 92; 2013).

Od ledna letošního roku je možné odečíst daňový odpočet (příspěvek) na penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření až do výše 24 000 Kč (do roku 2016 činila částka maximálně 12 000 Kč). Pojistné plnění musí být vyplaceno jednorázově a nejdříve v roce, kdy pojistný dovrší věk 60 let.

V grafu č. 5 si můžeme všimnout, jak se změny promítnou na reálných číslech. Z uvedených hodnot jasně vyplývá, že čím vyšší jsou měsíční příspěvky, tím vyšší částku si může dotyčný odečíst na daních (strop daňového odpočtu činí 24 000 Kč a člověk na něj dosáhne v případě, že si každý měsíc vloží na spoření částku v minimální hodnotě 3 000 Kč).

Graf č. 5: Změny v daňových odpočtech v roce 2016/2017
Zdroj: Internetové stránky Peníze navíc

Další zmíněnou změnou od roku 2017 je vyšší osvobození pro platby zaměstnavatele. To nově umožňuje zaměstnavatelům odečíst si ročně ze základu daně částku ve výši až 50 000 Kč (do roku 2016 bylo maximum 30 000 Kč) za příspěvky na doplňkové penzijní spoření a penzijní připojištění (včetně sociálního a zdravotního pojištění), zaplacené za jednoho zaměstnance.

Pro zaměstnance i zaměstnavatele je zvýšení daňových odpočtů a příspěvků ekonomicky výhodnější, než by bylo zvýšení hrubých měsíčních příjmů.

Pro úplné uvedení informací, ke každému měsíčnímu příspěvku je připočten také státní příspěvek (minimální výše příspěvku činí 90 Kč, pokud budete spořit alespoň 300 Kč

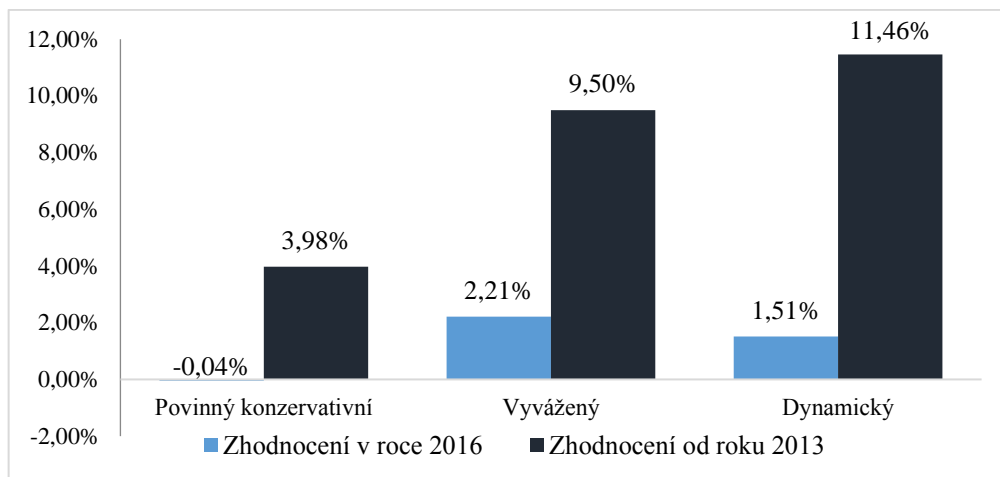
měsíčně a maximální výše činí 230 Kč, pokud budete měsíčně spořit 1000 Kč a více) (Peníze navíc; 2017).

3.1.3.2 Transformované investiční fondy

Fondy doplňkového penzijního spoření jsou pod správou penzijních společností. V České republice mají v současnosti licenci pro vedení fondů níže uvedené společnosti a většina z nich nabízí 3 různé investiční strategie (některé společnosti mají v nabídce 4 druhy strategií), mezi kterými si klienti mohou vybírat dle vlastních preferencí.

- Allianz penzijní společnost - nabízí povinný, vyvážený a dynamický fond
- Axa penzijní společnost - nabízí povinný konzervativní, dluhopisový a vyvážený fond
- Conseq penzijní společnost - nabízí povinný konzervativní, dluhopisový a globální akciový fond
- Česká spořitelna Penzijní společnost - nabízí povinný konzervativní, vyvážený a dynamický fond
- ČSOB Penzijní společnost - nabízí povinný konzervativní, garantovaný, vyvážený a dynamický fond
- KB Penzijní společnost – nabízí povinný konzervativní, spořicí konzervativní, vyvážený a dynamický fond
- NN Penzijní společnost – nabízí povinný konzervativní, vyvážený a růstový fond
- Penzijní společnost České pojišťovny – nabízí povinný konzervativní, spořicí, vyvážený a dynamický fond

Každá výše zmíněná investiční/spořicí strategie má jiné finanční zhodnocení. Například Allianz penzijní společnost nabízí povinný konzervativní, vyvážený a dynamický fond. Jak je možné vidět v grafu č. 6, povinný konzervativní fond (do konzervativních fondů investuje v České republice nejvíce lidí) má za celou dobu od svého založení zhodnocení 3,98 %, kdyžto dynamický fond má celkové zhodnocení 11,46 %. Dynamické fondy však vzhledem k vyššímu potencialemu riziku nejsou mezi pojištěnci příliš oblíbené (Allianz penzijní společnost; 2017).

Graf č. 6: Fondy Allianz penzijní společnosti a jejich zhodnocení
 Zdroj: Internetové stránky Allianz penzijní společnosti

4 Charakteristika důchodových systémů vybraných zemí eurozóny

Aby bylo možné zjistit, jestli starobní důchod v České republice zaostává za starobními důchody zemí eurozóny, vybrala jsem tři zástupce těchto zemí. Konkrétně se jedná o Slovensko, Německo a Rakousko a s nimi budu v analytické části této diplomové práce starobní důchody porovnávat. V následující části proto uvedu charakteristiky jejich důchodových systémů.

4.1 Slovensko

Pro přehlednost a pozdější srovnání vybraných zemí uvádím v tabulce č. 3 opět základní ekonomické faktory, které jsou pro téma starobní důchody nezbytné.

Slovensko		
Průměrné roční mzdy		279 236,70 Kč
Průměrné měsíční mzdy		23 269,73 Kč
Průměrná výše důchodu		11 217,15 Kč
Podíl veřejných penzí na HDP	% HDP	7,0
Pravděpodobnost dožití	při narození	75,3 let
	ve věku 65	16,2 let
Obyvatelstvo starší 65 let	% populace	13,6

Tabulka č. 3: Základní informace Slovenska
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Důchodový systém Slovenské republiky je nastaven na podobných principech, jako důchodový systém České republiky. Počítá se snižujícím se poměrem mezi ekonomicky činným obyvatelstvem a důchodci (přibývání lidí v důchodovém věku) a snaží se apelovat na to, aby se snižovala závislost občanů na státu. Má proto v důchodovém systému zavedeny prvky jak veřejného, tak i soukromého spoření na penzi (Macková, str. 71; 2009).

Základním pilířem (I. pilíř) sociálního zabezpečení na stáří je od roku 2004 důchodové pojištění, dle zákona č. 461/2003 Z. z., o sociálním pojištění (do roku 2004 byl důchodový systém součástí sociálního zabezpečení) a starobní důchodové spoření (II. pilíř), upravuje zákon č. 43/2004 Z. z. o starobním důchodovém spoření. Dobrovolné doplňkové důchodové spoření (tvořící III. pilíř) představuje prvek soukromého spoření na stáří (Sociálna poisťovňa; 2017).

4.1.1 I. pilíř – důchodové pojištění

Prispívání do základního důchodového pojištění je na Slovensku, stejně jako v České republice, povinné pro všechny výdělečně činné osoby bez výjimek, je také dávkově definovaný a průběžně financovaný.

Príspevky na pojištění jsou odváděny přímo ze mzdy, přičemž zde funguje princip zásluhovosti (čím vyšší má dotyčný měsíční mzdu, tím vyšší částku za pojištění platí a tím vyšší má následně důchodovou výměru) (Ministerstvo práce, sociálních vecí a rodiny Slovenskej republiky; 2017).

Pod důchodové pojištění spadá:

- Starobní důchod (zajištění příjmů ve stáří a případě smrti)
- Invalidní důchod (v případě, kdy si člověk v důsledku dlouhodobé nemoci nemůže zajistit příjmy a v případě smrti)

Dávky na důchodové pojištění jsou placeny Sociální pojišťovně, která se stará také o následné vyplácení penzí. Pro získání nároku na důchodové pojištění musí dotyčný splňovat dvě podmínky. První je minimální doba pojištění, ta činí 15 let a druhou je dovršení důchodového věku (Sociálna pojišťovňa; 2017).

Penzijní pojištění se skládá z těchto částí:

- Všeobecný vyměřovací základ
- Osobní vyměřovací základ
- Průměrný osobní mzdový bod
- Stanovený časový úsek
- Aktuální důchodová hodnota (od 1. 1. 2017 činí 11,3505 eur)
- Průměrná hodnota měsíčních příjmů
- Důchodová výměra
- Důchodový věk

Všeobecný vyměřovací základ představuje 12ti násobek průměrné měsíční mzdy na Slovensku (určený Statistickým úřadem Slovenské republiky pro daný kalendářní

rok) a jeho výše je určena Ministerstvem práce, sociálních věcí a rodiny (zveřejněno vždy ve Sbírce zákonů nejpozději do konce dubna nadcházejícího roku)

Osobní vyměřovací základ představuje úhrn vyměřovacích základů pojištěnce za roky, v nichž pojištěnec platil důchodové pojištění.

Průměrný mzdový bod se vypočítá jako podíl sumy osobních mzdových hodnot (získaných za odpracované kalendářní roky) a počtu let důchodového pojištění (počet dní důchodového pojištění dotyčného se vydělí 365 a zaokrouhlí na 4 desetinná místa).

Stanovený časový úsek slouží k výměře osobních průměrných měsíčních příjmů. Výměra se vypočítává za odpracované kalendářní roky (počítá se období od roku 1984) až po rok, který o rok předchází roku, kdy pojištěnec splnil podmínky pro získání nároku na starobní důchod.

Aktuální mzdová hodnota je stanovena Sociální pojišťovnou, která její výši zveřejní nejpozději do 31. prosince daného kalendářního roku (do roku 2014 určovalo aktuální mzdovou hranici Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky).

Důchodová výměra představuje důchodovou hodnotu jednoho průměrného osobního mzdového bodu. Důchodová hodnota je platná vždy od 1. ledna daného roku a upravuje se indexem, který se vypočítá jako podíl průměrné měsíční mzdy na Slovensku za třetí čtvrtletí minulého roku a průměrné měsíční mzdy třetího čtvrtletí předminulého roku (Sociálna pojišťovňa; 2017).

Stejně jako v Česku, i zde je možnost tzv. předdůchodu. Pokud tedy pojištěnec splní požadované podmínky, smí si o předdůchod zažádat. Požadavky na dosažení předdůchodu jsou následující:

- věk maximálně o 2 roky nižší, než je věk pro uznání starobního důchodu
- placení důchodového pojištění alespoň 15 let
- splnění minimální požadované výše důchodové dávky (OECD; 2015).

4.1.2 II. pilíř – starobní důchodové spoření

Druhý pilíř důchodového systému představuje starobní důchodové spoření a spolu s prvním pilířem tvoří základní systém důchodového zabezpečení (pokud bude člověk přispívat do I. i II. pilíře, bude ve stáří pobírat důchodové dávky z obou pilířů, čímž si zvýší osobní starobní důchod). Účast ve starobním důchodovém spoření je povinná pro osoby starší 35 let (osoby mladší 35 let se mohou dobrovolně zapojit, nesmí z něj však vystoupit).

Výše důchodové dávky je závislá na výši příspěvků na spoření a jejich zhodnocení. Příspěvky na spoření jsou ve správě důchodových správcovských společností.

Do prvního pilíře se odvádí 18 % vyměřovacího základu (povinná sazba), pokud se však člověk zapojí i do druhého pilíře, 18 % se nezvyšuje, ale příspěvek se rozdělí mezi Sociální pojišťovnu (13,75 %) a důchodovou správcovskou společnost (4,25 %). Zmíněná 4,25 % se od roku 2017 zvyšují o 0,25 % a budou se o stejnou hodnotu zvyšovat až do roku 2024, kdy se hodnota příspěvku zastaví na 6 %.

Důchodových správcovských společností je v současné době na Slovensku šest:

- AEGON dôchodková správcovská spoločnosť, a.s.
- Allianz - Slovenská dôchodková správcovská spoločnosť, a.s.
- AXA dôchodková správcovská spoločnosť, a.s.
- DSS Poštovej banky dôchodková správcovská spoločnosť a.s.
- NN dôchodková správcovská spoločnosť, a.s.
- VÚB Generali dôchodková správcovská spoločnosť, a.s.

Správcovské společnosti umožňují vybrat si z několika strategií spoření (dle vlastních preferencí si dotyčný zvolí pro něj nejzajímavější fond).

Starobní důchodové spoření má dvě fáze. První je spořicí fáze, kdy si lidé vybírají správcovskou společnost, strategii, určí si výši příspěvků a spoří. Druhou fází je výplatní fáze, kde si lidé volí způsob výplaty naspořené částky (doživotní výplata důchodu, dočasný důchod nebo programový výběr) (Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky; 2017).

4.1.3 III. pilíř – doplňkové důchodové spoření

Třetí pilíř důchodového systému Slovenské republiky představuje doplňkové důchodové spoření a účast v něm je zcela dobrovolná (výjimku tvoří zaměstnanci tzv. rizikových povolání, ti mají doplňkové důchodové spoření povinné). Příspěvky na doplňkové spoření vkládá každý sám (případně zaměstnavatel).

O finanční prostředky se starají doplňkové důchodové společnosti. Ty jsou na Slovensku v současnosti čtyři:

- AXA doplňková dôchodková spoločnosť, a.s.
- NN Tatry-Sympatia, doplňková dôchodková spoločnosť, a.s.
- Stabilita, doplňková dôchodková spoločnosť, a.s.
- Doplňková dôchodková spoločnosť Tatra banky, a.s.

Výběr příspěvkových fondů záleží zcela na preferencích každého zúčastněného a případná změna strategie či fondu není finančně zpoplatněna (Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky; 2017).

4.2 Německo

Úvodem jsem v tabulce č. 4 opět uvedeny základní ekonomické aspekty. Jak je možné si všimnout, Německo odvádí na důchodové pojištění 10,6 %, což je o 1,7 % více než Česká republika. Hlavním cílem důchodového systému Německa je zajistit svým obyvatelům vysoký životní standart i ve stáří (Hellstern; 2015). V rámci důchodové reformy se proto do budoucna počítá s ještě větším zvyšováním veřejných výdajů na penze tak, aby byla zajištěna nastavená životní úroveň (OECD; 2014).

Německo		
Průměrné roční mzdy		1 240 705,35 Kč
Průměrné měsíční mzdy		103 392,11 Kč
Průměrná výše důchodu		21 357,11 Kč
Podíl veřejných penzí na HDP	% HDP	10,6
Pravděpodobnost dožití	při narození	80,7 let
	ve věku 65	19,4 let
Obyvatelstvo starší 65 let	% populace	21,4

Tabulka č. 4: Základní informace Německa
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Penzijní systém Německa je nejstarším druhem sociálního pojištění v Evropě. Zakladatelem byl roku 1889 Otto von Bismarck a ostatní státy při vytváření vlastních sociálních systémů vycházely často právě z „bismarckovského“ modelu. (Börsch-Supan a Schnabel, 1998). V současnosti penzijní systém Německa vychází ze tří důchodových pilířů.

Vzhledem k historickému vývoji Německa, uvádí některé zdroje, že je stále ještě nezbytné brát v potaz rozdíl nejen mezi mzdami, ale také úrovní základního starobního důchodu v západním a východním Německu (Bundesministerium für Arbeit und Soziales; 2017).

4.2.1 I. pilíř důchodového systému

První pilíř důchodového systému nabízí několik typů starobních důchodů, které se dělí mimo jiné dle věkových hranic a doby pojištění. Je povinný pro všechny ekonomicky činné osoby (zaměstnavatelé i zaměstnanci) a je průběžně financovaný.

Minimální délka důchodového pojištění je 5 let (aby dotyčný získal nárok na čerpání minimálních dávek) a příspěvky jsou odváděny ve výši 19 % měsíčního příjmu (úhrada rozdělena mezi zaměstnance a zaměstnavatele, OSVČ odvádí také).

Celý důchodový systém mají na starost oborové sociální pojišťovny.

První pilíř si tedy zakládá na těchto principech:

- Povinná účast
- Jednotná právní úprava
- Systém průběžně financovaný (PAY-GO)
- Systém dávkově definovaný
- Stanovená délka pojištění
- Důchodový věk

Důležité jsou při výpočtu výše důchodu také výdělkové body (závislé na počtu odpracovaných let a výši průměrných příjmů). (Loužek; 2014).

Pro vzorec na výpočet celkové výše starobního důchodu je potřebné znát:

- Počet odpracovaných let
- Výši průměrné mzdy
- Osobní výdělkové body (kreditní jednotky)
- Aktuální penzijní hodnota
- Typ důchodu

Počet odpracovaných let se počítá do okamžiku, kdy pojištěný dosáhne penzijního věku. Pokud pojištěný pracoval až do důchodového věku 67 let, dostane do vzorce hodnotu 1,0. Pokud někdo zažádá o předčasný odchod do důchodu, je jeho důchod zkrácen o 0,3 % za měsíc a naopak pokud odchází později, je jeho důchod navýšen o 0,5 % za každý další odpracovaný měsíc.

Osobní výdělkové body, neboli také kreditní jednotky, jsou vázány na průměrnou mzdu pojištěného v poměru k průměrným mzdám všech pojištěných. Pokud průměrná mzda dotyčného dosahuje hodnoty rovné průměrné německé mzdě, jsou jeho kreditní body rovné 1,0. Pokud má dotyčný vyšší mzdu, než je průměrná německá mzda,

zvyšuje se jeho počet kreditních bodů. Zisk těchto kreditních bodů je však omezen limitem horní hranice, takže pokud dotyčný vydělává v průměru více, než je stanovena daná hranice, nezískává již další kreditní body.

Aktuální penzijní hodnota je faktor měnící se dynamicky každý rok, reaguje na vývoj hrubých mezd v Německu a jeho současná hodnota je v průměru 30,99 euro (v roce 2016 to bylo 30,45 euro).

Typ důchodu je v našem případě starobní důchod.

Z celkové vyměřené důchodové dávky jsou nakonec odečteny příspěvky na zdravotní pojištění pro důchodce a příspěvky na zajištění dlouhodobé péče (Renteberechnung; 2017).

Důchodový systém v Německu dále rozlišuje dle délky pojištění řádný starobní důchod, starobní důchod pro mimořádně dlouho pojištěné a starobní důchod pro osoby dlouhodobě pojištěné (Deutsche Rentenversicherung; 2016).

4.2.2 II. pilíř důchodového systému – doplňková důchodová schémata

Doplňková důchodová schémata jsou státem a zaměstnavateli podporované produkty. Podporované znamená, že příspěvky mohou být odečteny na daních.

Existuje zde „rürup“ důchod, zavedený v roce 2005. Příspěvky lze hradit snížením základní daňové sazby. Využívají jej zejména OSVČ a zaměstnanci s vysokými příjmy.

Dalším produktem je „riester“ důchod, neboli penzijní připojištění pro zaměstnance. Tento produkt byl zaveden poté, co došlo ke snížení státních důchodů a je nazýván také jaké Riestrova reforma. Jedná se o druh soukromé penze, pro které stát vyplácí příspěvky a poskytuje daňové úlevy (zvýšení významu druhého pilíře, posílení soukromých a zaměstnaneckých spoření či pojištění a naopak oslabení prvního pilíře).

Posledním z těchto produktů je „BAV“ model, neboli „penzijní společnost v podobě zaměstnavatele“. V tomto modelu je možné investovat příspěvky na penzi zaměstnavateli, který naopak ušetří příspěvky na sociální zabezpečení. Jedná se tedy o penzi poskytovanou zaměstnavatelem.

Druhý pilíř nabízí taky možnost soukromého penzijního připojištění. To závisí na individuálních smlouvách a preferencích pojištěnce.

4.2.3 III. pilíř důchodového systému – dobrovolné pojištění a spoření

Dobrovolné pojištění a připojištění představuje třetí pilíř důchodového systému v Německu, který je zcela dobrovolný a ze všech tří pilířů nejméně využívaný. Využívá jej především vyšší vrstva obyvatelstva (až 90 % lidí s vysokými příjmy) a naopak jen zřídka nižší vrstva populace (přibližně 15 % populace s průměrnou a podprůměrnou mzdou).

Lidé mohou odvádět příspěvky do soukromých pojišťoven, které nabízejí různé druhy zabezpečení na stáří, většinou spojené s životním pojištěním.

Systém nabízí také podnikové připojištění, na základě kterého může být využíváno daňové zvýhodnění podniku. Další výhodou je, že důchody plynoucí z podnikových důchodových plánů nepodléhají dalšímu zdanění.

Reforma v roce 2001 měla zatraaktivnit dobrovolné spoření a připojištění, ale vzhledem k tomu, že důchodové příspěvky z tohoto pilíře nedosahují často ani 5 % z celkových penzí důchodců a peníze pojištěných se nezhodnocují, jedná se stále pouze o doplňkové spoření (Loužek; 2014).

4.3 Rakousko

V tabulce č. 5 jsou uvedeny základní ekonomické informace, které budou dále zmíněny při porovnávání starobních důchodů. Jak je možné si všimnout, Rakousko odvádí na sociální zabezpečení na stáří přes 13 % HDP a do roka 2030 se předpokládá zvýšení až na 14 % HDP (OECD, str. 108; 2013). Z porovnávaných zemí má také Rakousko nejdelší pravděpodobnost na dožití při narození, které je v průměru 81 let.

Rakousko		
Průměrné roční mzdy		1 149 471,00 Kč
Průměrné měsíční mzdy		95 789,25 Kč
Průměrná výše důchodu		27 702,00 Kč
Podíl veřejných penzí na HDP	% HDP	13,2
Pravděpodobnost dožití	při narození	81,0 let
	ve věku 65	19,8 let
Obyvatelstvo starší 65 let	% populace	18,7

Tabulka č. 5: Základní informace Rakousko
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Rakouský důchodový systém patří mezi nejstarší penzijní systémy v Evropě, neboť byl zaveden již v roce 1906. Stejně jako většina důchodových systémů eurozóny, i tento se skládá ze tří pilířů a klade největší důraz na I. pilíř, tedy základní důchodové pojištění. Stejně jako Německo a Slovensko, využívá Rakousko důchodový systém tří pilířový (AMS; 2013).

Zákonné důchodové pojištění tvoří I. pilíř, zaměstnanecký penzijní plán tvoří II. pilíř a soukromé penzijní plány tvoří III. pilíř.

Důchodová reforma z roku 2005 změnila penzijní systém tak, že zavedla povinné zapojení se do důchodového pojištění pro všechny ekonomicky aktivní osoby mladší 50 let a také zavedla jednotné důchodové schéma pro všechny zúčastněné (dříve se důchodové pojištění lišilo dle druhu zaměstnání pojištěného) (Evropská komise; 2017).

Od roku 2007 jsou zavedeny výjimky pro zaměstnance rizikových/těžkých prací (nižší důchodový věk, nižší doba pojistného) (Pensionsversicherungsanstalt; 2015).

Průměrná výše důchodu dosahuje dle OECD 27 702 Kč (Statistik Austria; 2016).

4.3.1 I. pilíř – důchodové pojištění

První pilíř neboli důchodové pojištění je v Rakousku povinné pro všechny výdělečně činné osoby. Je průběžně financovaný (veškeré ekonomicky činné obyvatelstvo je povinno odvádět pojistné příspěvky přímo ze mzdy) a obsahuje prvek sociální solidarity. Důchodové pojištění v Rakousku zvýhodňuje některé druhy zaměstnání, například státní úředníci mohou využít výhodnějších odvodových sazeb a výpočtových základů a je z něj placeno 95 % důchodů (kromě důchodových příspěvků pokrývají náklady na důchodový systém také odvody z daní).

Stejně jako v ostatních zemích, i zde proběhla důchodová reforma, která dala v roce 2005 vzniknout Všeobecnému důchodovému zákonu (das Allgemeine Pensionsgesetz, APG), do jehož kompetencí spadá:

- správa důchodových účtů
- rozhodnutí o uznání nároku na starobní důchod, včetně vyměření výše starobního důchodu

O správu důchodového pojištění se stará Správa důchodového zabezpečení, která kooperuje s těmito institucemi:

- Důchodová pojišťovna (Pensionsversicherungsanstalt, PVA)
- Železniční a hornická pojišťovna (Versicherungsanstalt für Eisenbahnen und Bergbau, VAEB)
- Správa sociálního pojištění živnostníků (Sozialversicherungsanstalt der gewerblichen Wirtschaft, SVA)
- Rolnická sociální pojišťovna (Sozialversicherungsanstalt der Bauern, SVB)
- Pojišťovací ústav rakouských notářů (Versicherungsanstalt des österreichischen Notariats)

Každá instituce zaštiťuje odlišné skupiny lidí (zaměstnanci, podnikatelé, zemědělci atd.), kteří u nich mají založen penzijní účet, nezbytný pro penzijní pojištění.

Na něj jsou následně odváděny pojistné příspěvky, potřebné pro výměru starobního důchodu.

Pro výpočet výše starobního důchodu je potřebné znát následující předpoklady:

- Doba pojištění (náhradová, příspěvková)
- Důchodový věk
- Vyměřovací základ
- Sazba pojistného

Doba pojištění se může lišit (určuje ji Zákon o všeobecném sociálním pojištění, ASVG) avšak lidé s datem narození po roce 1955 dosáhnou na nárok na minimální důchodové pojištění, pokud mají splněno alespoň 180 (15 let) pojistných měsíců, z toho minimálně 84 měsíců výdělečně činných (7 let, zohledňuje se také péče o dítě – 1 dítě maximálně 24 měsíců a péče o rodinného příslušníka)(AMS; 2013). Do nezbytné doby pojištění se započítává délka placení důchodového pojištění při zaměstnání, pojištění hrazené státem a dobrovolné pojištění. Pokud chtějí lidé čerpat dlouhodobé důchodové pojištění v plné výši, budou od roku 2017 muset splnit kromě důchodového věku také dobu pojištění minimálně 480 měsíců (40 let).

Důchodový věk je v současné době pro muže a ženy rozdílný. Muži mají nárok na starobní důchod ve věku 65 let a ženy ve věku 60 let. Od roku 2024 však dojde ke změně a ženám se bude každý rok důchodový věk prodlužovat o 6 měsíců tak, aby v roce 2033 došlo ke sjednocení důchodového věku na hranici 65 let pro muže i ženy (Pensionsversicherungsanstalt; 2017).

Vyměřovací základ tvoří souhrn průměrných měsíčních výdělků za dobu placení pojistného (spadá sem i čas strávený na mateřské/otcovské dovolené, vojenská služba a péče o rodinné příslušníky). Za každý pojištěný rok je dotyčnému připočteno 1,92 % vyměřovacího základu (částka se bude snižovat na 1,78 %). Přesnou výši starobního důchodu následně stanoví (vypočítá) konkrétní důchodová pojišťovna.

Sazba pojistného se liší dle druhu zaměstnání (zaměstnanec, zaměstnavatel, OSVČ). Zaměstnanci jsou povinni odvádět 10,25 % z hrubé měsíční mzdy a zaměstnavatelé 12,55 %. Výjimku při placení pojistného tvoří lidé, jejichž hrubá měsíční mzda je nižší

než 386,8 euro (jsou osvobozeni od povinnosti platit pojistné) a naopak osoby, jejichž hrubá měsíční mzda je vyšší než 4 980 euro (tato částka tvoří maximální hodnotu, která se započítává do vyměřovacího základu)(Sozial Ministerium; 2017).

Všichni lidé zapojení do prvního pilíře mají vedený tzv. důchodový účet (evidence vyměřovacího základu každého pojištěného po dobu placení pojištění)(AMS; 2013).

První pilíř důchodového pojištění umožňuje také uplatnit nárok na předčasný starobní důchod. Lidé o předčasný důchod mohou zažádat v případě, že:

- splní požadovanou dobu pojištění
- vykonávali rizikovou či nebezpečnou profesi
- v důsledku nemoci nejsou schopni vrátit se do pracovního procesu

Hlavní podmínkou je však věk – muži musí mít alespoň 60 let (z toho 40 pojistných let) a ženy alespoň 55 let (z toho pojistných 40 let) (AMS; 2013).

Při odchodu do předčasného důchodu však dochází k redukci důchodových dávek, a to o 4,2 % za každých 12 měsíců před dosažením standartního důchodového věku (redukce se může vyšplhat maximálně na 15 %) (Pensionsversicherung; 2015).

4.3.2 II. pilíř důchodového systému – zaměstnanecký penzijní plán

Druhý pilíř rakouského důchodového systému neboli zaměstnanecký penzijní plán je podporován státem a příspěvky jsou placeny zaměstnavatelem z hrubých platů zaměstnanců, avšak příspěvky mohou odvádět i sami zaměstnanci ze zdaněných příjmů.

Základem je Zákon o důchodovém fondu (Pensionskassengesetz), který určuje podmínky, kterými se penzijní fondy musí řídit a Zaměstnanecký penzijní zákon (Betriebspensionsgesetz), který upravuje sociálně-pracovní rámec pojištění (VBV Pensionkasse; 2017).

Soukromé spoření na důchod je možné těmito způsoby:

- Využít penzijní fondy
- Využít kolektivní podnikové připojištění
- Využít přímé důchodové pojištění
- Využít transformované podpůrné fondy

Do penzijních fondů jsou příspěvky odváděny zaměstnavatelem, který vybere penzijní fond a uzavře s ním smlouvu. Příspěvky mohou být odváděny až do výše 10 % platu. Těchto 10 % se dá následně odečíst od daňového základu zaměstnavatele. Penzijní fondy musí být ze zákona akciovými společnostmi, příkladem může být zaměstnanecký penzijní fond VBW-Pensionskasse AG, který má vysoké výnosy, transparentnost a umožňuje využít zaměstnancům více práv a výhod při investování do něj. Pokud je společnost velká, může mít založen vlastní penzijní fond (např. Shell, IBM či Siemens).

Kolektivní podnikové připojištění je investování do fondů, kde musí být zaručena minimální roční výnosnost 2,25 %.

Přímé důchodové pojištění představuje životní pojištění placené zaměstnavatelem. Toto pojistné si zaměstnavatel může odečíst z daní, avšak pouze do výše 300 euro ročně za jednoho zaměstnance (Pension funds online; 2017).

4.3.3 III. pilíř důchodového systému – soukromé penzijní plány

Třetí pilíř důchodového systému představuje soukromé penzijní plány, jako je penzijní připojištění (Prämiengeförderte Zukunftsvorsorge, PZV) nebo investice do portfolií či fondů. Stejně jako v ostatních srovnávaných zemích, i zde je třetí pilíř využíván nejméně a spíše bohatší částí obyvatelstva (Evropská komise; 2017).

Účast na penzijním připojištění je dobrovolná (může se připojit každý mladší 62 let) a každá smlouva je individuální, což znamená, že každý pojištěnec přispívá v takové výši, v jaké si sám ve smlouvě stanoví.

Tento pilíř je taktéž podporovaný státem, který každému pojištěnci přispívá finanční příspěvek (procentuální hodnota příspěvku je každoročně stanovena státem).

Pokud pojištěnec splní podmínku pojistné doby minimálně 10 let a má věk minimálně 40 let, může si naspořené peníze vybrat formou jednorázové výplaty či pravidelné měsíční renty (Investujeme; 2012).

5 Metodika

Stanovenou hypotézu, jestli úroveň starobních důchodů v České republice zaostává za vývojem v zemích eurozóny, jsem zkoumala za pomoci empiricko-analytického metody hodnocení, na základě kvantitativních a kvalitativních dat a na základě jejich výsledků jsem navrhla možná východiska v řešení zkoumané problematiky.

V části zaměřené na analýzu literatury jsem čerpala data zejména vědeckou metodou druhově komplexní literární rešerše. Jednalo se o nastudování, rozdělení, analyzování a zpracování zkoumaných dat a dostupných informací, zejména z Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky, Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz Österreich, Bundesministerium für Arbeit und Soziales Deutschland, ODEC a Eurostatu. Data a informace čerpané z těchto i doplňujících zdrojů vycházela z odborných vědeckých článků a publikací, odborných a vědeckých knih i časopisů, internetových zdrojů, výročních zpráv a legislativních dokumentů. K vyhodnocování textů jsem použila dedukci, indukci, syntézu a komparaci.

Zdroje literatury byly v českém, anglickém, německém a slovenském jazyce. Informace dostupné ze statistik vládních i nevládních organizací a statistických úřadů se mohou lišit a jsem si proto vědoma možných rozdílů hodnot dat. Hodnoty uváděné v měnách jsem převedla na koruny v kurzu $1\text{€} = 27\text{ Kč}$.

V analytické části práce, zaměřené na výsledky, jsem matematickými a statistickými metodami vyhodnocovala zkoumaná data čerpaná z OECD, Eurostatu a Numbeo za roky 2015/2016. Získané výsledky jsem následně porovnávala metodou komparativních analýz, zpracovávala je do grafické podoby a jejich pravdivost ověřovala porovnáním s daty získanými z dotazníkového šetření (dotazník viz přílohy). Zároveň jsem ověřovala dílčí stanovené hypotézy.

Dotazníkové šetření probíhalo v terénu, na území města Brna, respondenti odpovídali dobrovolně, anonymně a subjektivně. Data z dotazníkového šetření byla zpracována pomocí metody χ^2 testu nezávislosti v aplikaci Microsoft Excel, asociační tabulky

měřící míru závislosti pomocí asociačního koeficientu, matematických výpočtů a komparativních analýz.

V závěrečné části jsem zhodnotila dostupné a nastudované informace z vypracované analýzy literární rešerše a analytické části a následně jsem zkoumaná data vyhodnotila pro ověření zkoumané hypotézy, jestli úroveň českého starobního důchodu zaostává za zeměmi eurozóny. Přidala jsem také diskuzi s vlastním názorem a možné návrhy řešení dané problematiky.

6 Výsledky

Analytická část této diplomové práce je zaměřena na srovnání starobních důchodů České republiky a vybraných zemí. Úkolem je získat odpověď na stanovenou hypotézu, jestli úroveň českého starobního důchodu zaostává za úrovní starobních důchodů zemí eurozóny a pokud ano, jaké faktory tento jev ovlivňují.

6.1 Srovnání starobních důchodů vybraných zemí na základě vybraných faktorů

V této kapitole budu ověřovat stanovenou hypotézu „Zaostává úroveň starobních důchodů v České republice za vývojem v zemích eurozóny?“. Hypotéza bude testována několika způsoby skrze zkoumání výsledů jednotlivých zdrojů dat z let 2015/2016. V následujících podkapitolách se proto zaměřím vždy na konkrétní hypotézu a její ověření.

Jednotlivé hypotézy jsou následující:

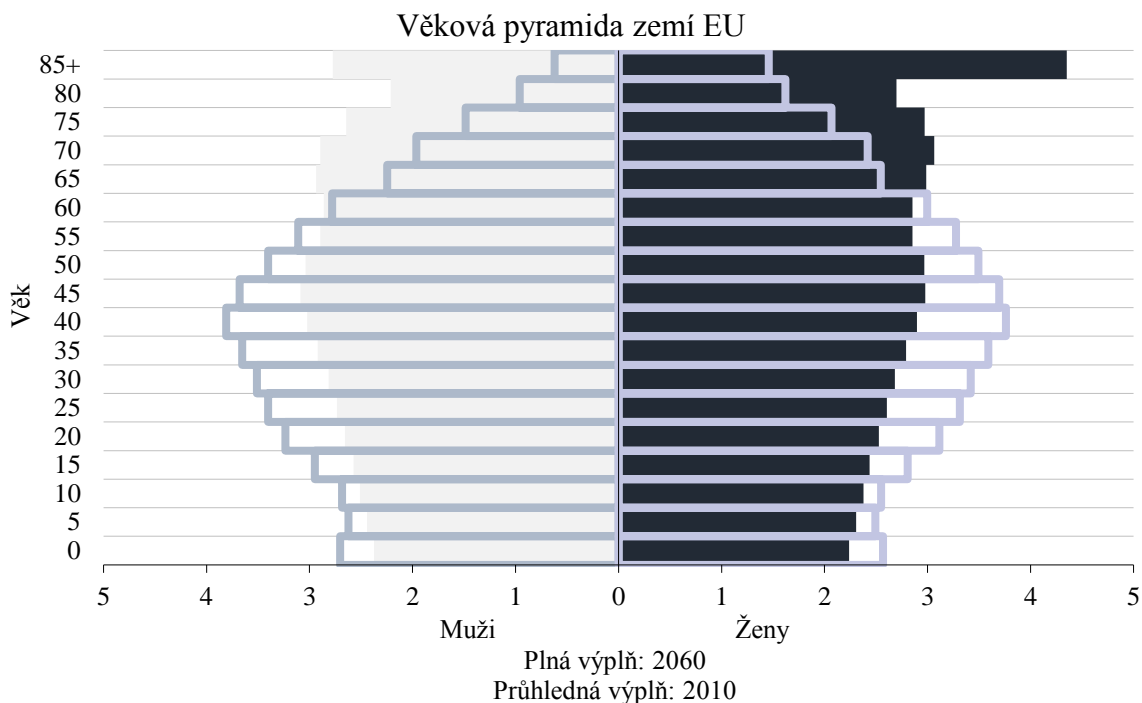
- Demografický vývoj populace ovlivňuje nastavení důchodových systémů vybraných zemí.
- Průměrné měsíční mzdy i průměrné starobní důchody jsou v České republice nižší, než jsou v zemích eurozóny.
- Poměr náhradovosti mezi mzdou a důchodem ovlivňuje celkovou úroveň starobních důchodů.
- Průměrná cena nákladů za energie vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny.
- Průměrná cena nájmu vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny.
- Průměrná cenová hladina spotřebního koše vybraných statků vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny.

6.1.1 Demografické faktory

Důvodem, proč většina zemí řeší nastavení důchodových systémů je právě demografický vývoj populace. Demografický vývoj sice není ekonomickým faktorem, avšak na vývoj starobních důchodů má přímý vliv.

Cílem této kapitoly je proto ověřit hypotézu: „demografický vývoj populace ovlivňuje nastavení důchodových systémů vybraných zemí“.

Na grafu č. 7 je znázorněno, jaký je současný demografický stav populace v zemích Evropské unie, konkrétně je zde srovnání z roku 2010 a předpokládaný stav v roce 2060. Jak si lze všimnout, dochází k tzv. jevu „stárnoucí populace“. Snižuje se počet narozených dětí, ubývá podílu ekonomicky aktivního obyvatelstva a naopak přibývá lidí v důchodovém věku. Až se proto do důchodu dostane „silná generace“ narozená v 80. letech minulého století, bude současná (ekonomicky činná) generace muset pracovat déle, aby bylo možné situaci po ekonomické stránce zajistit (Clark, Munnell, Orszak; 2006). Tato skutečnost je dána také tím, že neustále dochází k prodlužování průměrné délky života.

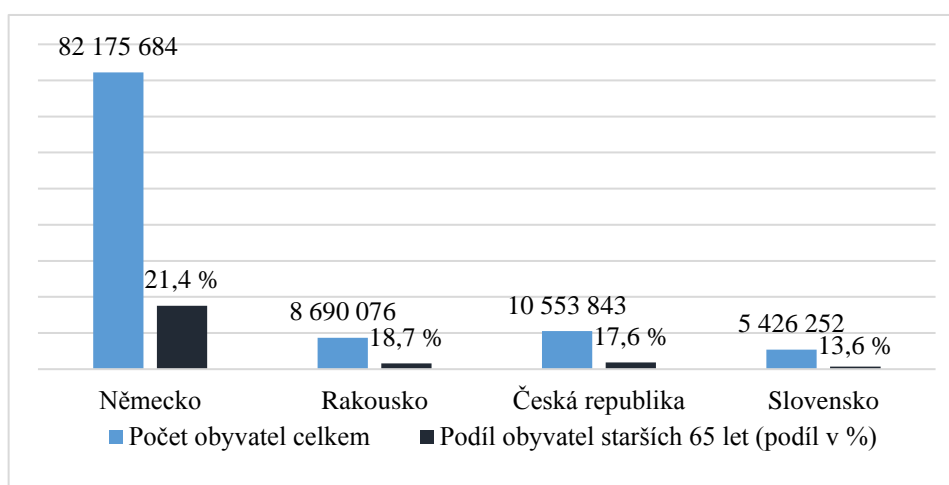
*Graf č. 7: Věková pyramida zemí EU
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu*

V grafu č. 7 je dále proto možné vidět, že v současné době je procento lidí dožívajících se věku přes 65 let daleko menší, než bude v roce 2060. Eurostat uvádí, že v roce 2014 byl podíl evropské populace starší 65 let 19 % a v roce 2060 by to mělo být 28 %.

Pro uvedení konkrétních čísel z mnou pozorovaných zemí následuje graf č. 8, ve kterém je možné porovnat, jaký je v současnosti reálný poměr mezi celkovým počtem obyvatel a počtem obyvatel ve věku starším 65 let.

Jak si lze v grafu všimnout, podíl populace starší 65 let je v Německu již v současnosti větší než 1/5 obyvatelstva (konkrétně 21,4 %). V ostatních srovnávaných zemích se podíl důchodců pohybuje mezi 13,6 % až 18,7 %, avšak do budoucna by to mělo být také přes 20 %.

Zmiňovaná procenta populace v důchodovém věku zároveň představují počet osob pobírajících od státu starobní důchod.

Graf č. 8: Celkový počet obyvatel a podíl obyvatel ve věku starším 65 let
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Na tento nepříznivý demografický vývoj reagují země ve většině případů zvyšováním důchodového věku a zvyšováním příspěvků na sociální pojištění. Evropské státy mají věk odchodu do důchodu vždy stanoven zákonem, který dále upravuje také podmínky, které musí lidé splnit, aby měly na žádost o starobní důchod vůbec nárok.

Na základě zjištěného demografického vývoje je možné vidět, že se všechny státy snaží zatráktivnit druhá a třetí pilíře důchodových systémů a přimět tak obyvatelstvo k tomu, aby se nespolehalo pouze na státní starobní penze, ale také na vlastní zdroje/spoření. Jak vyplývá z výzkumu, ve vybraných zemích se budou státní důchody do budoucna snižovat (v období kdy bude nezbytné rozdělit dávky mezi větší procento populace). Bude se proto zvyšovat index šedého zatížení.

V zemích Evropské unie je průměrných důchodový věk 65,2 let (shodné pro muže i ženy). Jak si lze všimnout v tabulce č. 6, všechny srovnávané země, kromě České republiky, mají stanovený strop pro důchodový věk (i přes to, že se zvyšuje počet osob pobírajících starobní důchod a ubývá oproti nim podíl ekonomicky aktivních). V Česku je tato hranice pohyblivá a záleží na tom, v jakém roce byl dotyčný narozen.

Kromě Rakouska mají také všechny státy shodný důchodový věk pro muže i ženy. V Rakousku dojde ke srovnání důchodového věku mezi oběma pohlavími až v roce 2033 (důchodový věk bude 65 let).

Přehled věku odchodu do důchodu je znázorněn v tabulce č. 6.

Věk odchodu do důchodu ve vybraných zemích		
Města	Muži	Ženy
EU-28	65,2	65,2
Německo	67	67
Rakousko	65	60
Česká republika	žádný strop	žádný strop
Slovensko	65	65

Tabulka č. 6: Věk odchodu do důchodu ve vybraných zemích
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Se zvyšujícím se věkem odchodu do důchodu souvisí také předpokládaný věk strávený v důchodu, který je zaznamenán v tabulce č. 7. Stát, jakožto zajišťovatel základního důchodového pojištění, musí s předpokládaným počtem let stráveným v důchodu počítat. Je to totiž průměrná doba, po kterou bude muset vyplácet pojištěným důchodové dávky a je tudíž nezbytné, aby zajistil rozpočet, ze kterého se starobní důchody budou vyplácet. Nesmí se přitom zapomínat na již zmíněnou skutečnost,

že neustále přibývá osob pobírajících starobní důchod a naopak ubývá poměr ekonomicky činných osob, platících příspěvky na sociální pojištění.

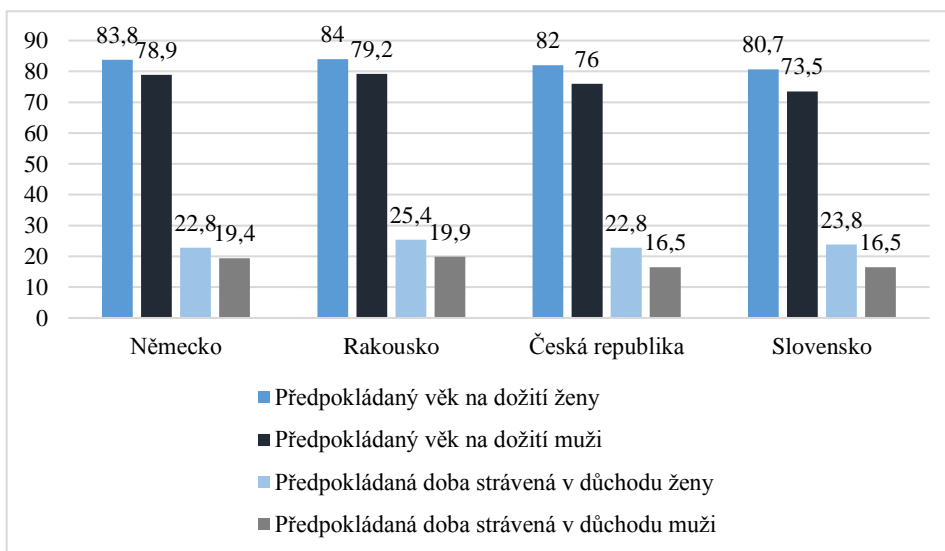
Jak je možné vidět v tabulce č. 7, ženy tráví v důchodu v průměru od 3-4 roky více, než muži.

Předpokládaný počet let strávených v důchodu		
Země	Ženy	Muži
Německo	22,8	19,4
Rakousko	25,4	19,9
Česká republika	22,8	16,5
Slovensko	23,8	16,5

Tabulka č. 7: Důchodový věk vybraných zemí EU
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tento jev je však dán také skutečností, že ženy mají v průměru vyšší předpoklad na dožití než muži. V grafu č. 9 je tento poměr znázorněn. Ženy v porovnávaných zemích se dožívají v průměru 82,6 let a v důchodu tráví průměrně 23,7 let, zatím co muži se dožívají v průměru 76,9 let a v důchodu bývají průměrně 18,1 let.

V porovnání se srovnávanými zeměmi má Česká republika nižší předpoklad na dožití a také nižší předpokládanou dobu strávenou v důchodu (u mužů i žen), než jsou vypočítané průměrné hodnoty vybraných zemí.

Graf č. 9: Předpokládaný věk dožití a doba strávená v důchodu
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Při shrnutí této kapitoly došlo k ověření hypotézy, že demografický vývoj populace ovlivňuje nastavení důchodových systémů ve vybraných zemích (v České republice, Německu, Rakousku i Slovensku).

Všechny porovnávané země čelí stejnému demografickému vývoji a musí tak řešit stejné problémy, jakými je stárnoucí populace. Tato skutečnost je však dle mého názoru úzce spojená také s prodlužováním délky života, které zároveň prodlužuje průměrnou dobu strávenou v důchodu.

Rakousko, Německo i Slovensko již v reakci na danou problematiku zvýšilo důchodový věk, stanovilo pevnou hranici odchodu do důchodu a uzpůsobilo tomu také podmínky pro získání nároku na starobní důchod. Česká republika věk odchodu do důchodu také zvýšila, avšak není zde stanovena žádná věková hranice a záleží proto na tom, kdy byl dotyčný narozen a jestli splnil nezbytnou státem stanovenou dobu sociálního pojištění.

Ve srovnání s ostatními zeměmi má proto Česká republika pro současnou ekonomicky činnou generaci nejvyšší důchodový věk (který momentálně není omezen) a díky tomu zapříčiněnou nejnižší předpokládanou dobu strávenou v důchodu, která činí 22,8 let u žen a 16,5 let u mužů (a to i přesto, že Slovensko má celkově o 1,3 roku nižší předpoklad na dožití u žen a o 2,5 roku nižší předpoklad na dožití u mužů, avšak má zákonem zastřešenou věkovou hranici pro odchod do důchodu na 65 let a tím také způsobený předpokládaný vyšší počet let strávených v důchodu).

Na základě analýz vědeckých článků vyplývá, že ideální věk odchodu do důchodu je mezi 63 až 65 lety, jelikož při odchodu ve vyšším věku klesá efektivita práce, značné procento osob starších 60 let má problémy s udržením práce či získáním nové (a pobírá v takovém případě státní sociální dávky) a také se začínají projevovat zdravotní komplikace.

Z pohledu demografických faktorů bych proto konstatovala, že Česká republika zaostává za vývojem zemí Eurozóny.

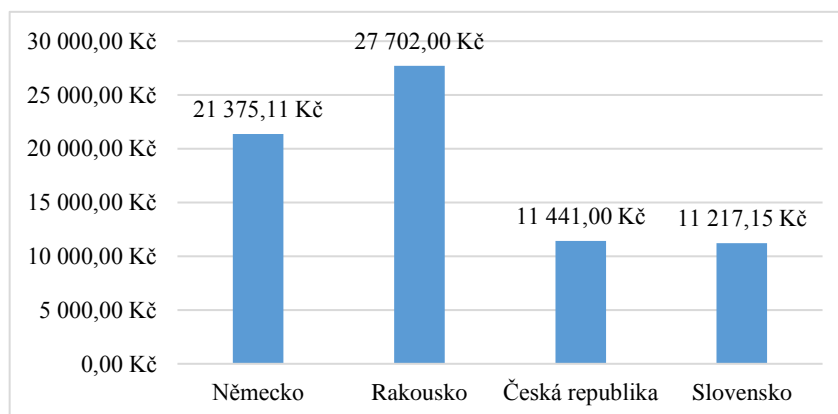
6.1.2 Ekonomické faktory

Jak jsem již zmiňovala, při srovnání úrovně starobních důchodů nelze srovnávat pouze průměrnou výši starobních důchodů, ale je potřeba brát ohled i na jiné faktory a teprve potom lze vyvodit úměrný závěr.

6.1.2.1 Příjmy - Srovnání průměrných starobních důchodů a průměrných měsíčních mezd

V této kapitole se zaměřím na ověření hypotéz: „Průměrné měsíční mzdy i průměrné starobní důchody jsou v České republice nižší, než jsou v zemích eurozóny“ a „Poměr náhradovosti mezi mzdou a důchodem ovlivňuje celkovou úroveň starobních důchodů“.

V grafu č. 10 jsou znázorněny průměrné výše starobních důchodů vybraných zemí. Kdybych měla hodnotit pouze na základě těchto informací, došla bych ke zkrácenému závěru, který by jasně naznačoval, že české a slovenské starobní důchody zaostávají o více jak polovinu oproti důchodům rakouským a německým. Není zde však zohledněna průměrná mzda v daných zemích či cenová hladina, na základě které by bylo možné porovnat skutečnou hodnotu důchodů.

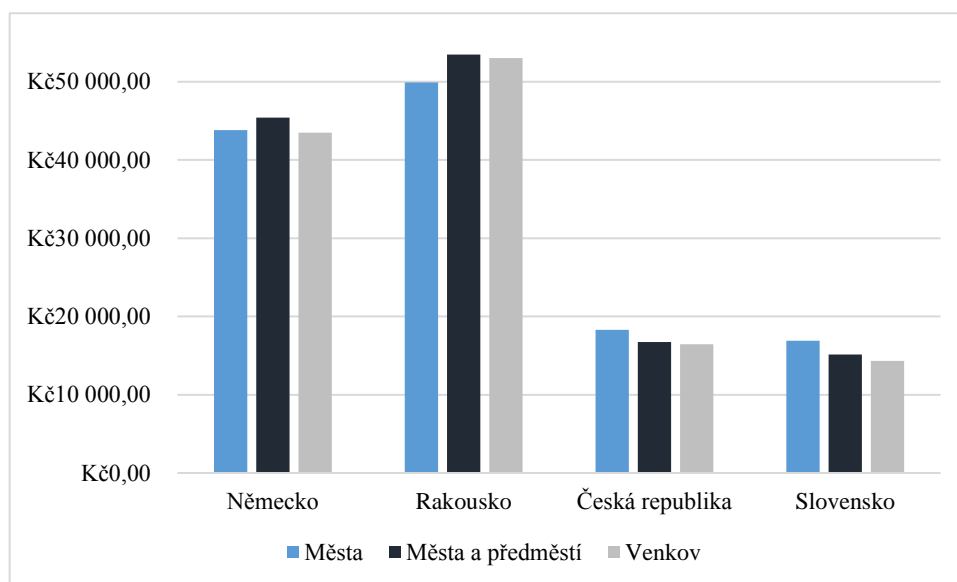

Graf č. 10: Výše průměrných starobních důchodů vybraných zemí
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Při převedení výše starobních důchodů na procenta, s výchozí hodnotou český starobní důchod = 100%, měl by německý důchod hodnotu 186,83 %, rakouský 242,13 % a slovenský 98,02 %. Tato skutečnost by jen potvrdila tezi, že české starobní důchody zaostávají. Jak je však zmíněno výše, nelze porovnávat pouze hodnoty starobních důchodů bez znalosti cenové hladiny vybraných zemí.

S průměrnými starobními důchody přímo souvisí průměrné měsíční mzdy. Jak plyne z teoretické části práce, ve všech srovnávaných zemích mají důchodový systém nastaven tak, že výše starobních důchodů je vypočítaná a přímo závislá na průměrné mzdě pojištěnce (výše starobního důchodu vychází z průměrných příjmů, avšak v každé zemi mají jinak nastaveny výpočtové koeficienty, poměr náhradovosti atd.).

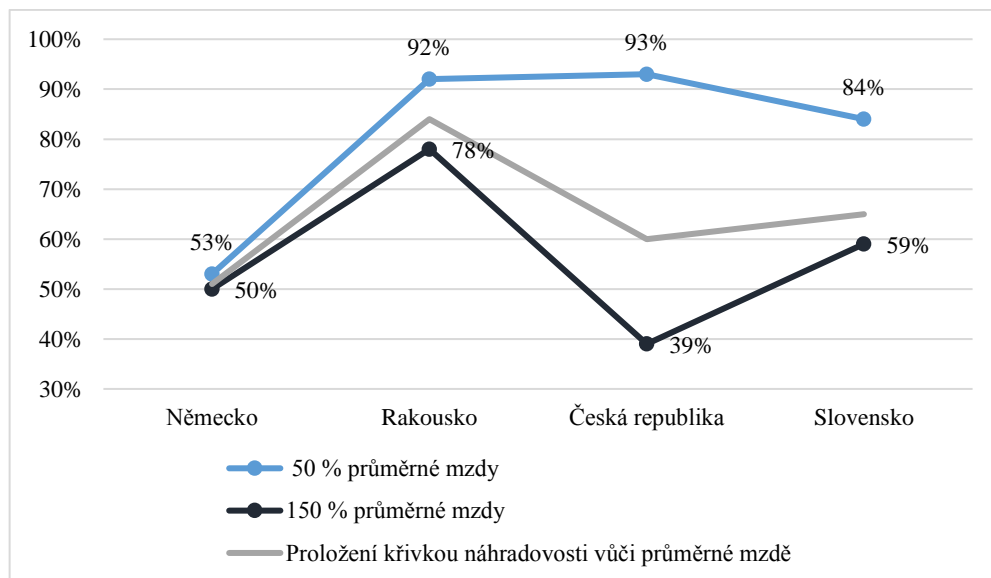
Pro srovnání průměrné výše čistých příjmů je zde znázorněn graf č. 11, který ukazuje, že výše průměrných rakouských a německých čistých příjmů je více jak o polovinu vyšší, než je výše průměrných čistých příjmů v Česku a na Slovensku. Můžeme si tedy všimnout stejného poměru, jako tomu bylo u grafu č. 10 při porovnávání výše průměrných důchodových dávek. Opět bychom proto mohli konstatovat, že Česká republika a stejně tak i Slovensko, zaostávají za Německem a Rakouskem.

Graf č. 11: Srovnání průměrných čistých příjmů
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

V grafu č. 11 je dále možné vidět rozdíly ve výši průměrných čistých příjmů ve městě, předměstí a na venkově (při výpočtech používám průměrné hodnoty, vypočtené aritmetickým průměrem ze součtu hodnot z měst, předměstí a venkova).

Následující graf č. 12 nám ukazuje poměr náhradovosti mezi 50 % a 150 % průměrné měsíční mzdy a výší starobního důchodu ve vybraných zemích dle OECD a je proložen křivkou poměru náhradovosti průměrné mzdy.

Graf č. 12: Poměr náhradovosti mezi výší platu a důchodu
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Z grafu lze vyčíst, že české starobní důchody obsahují největší podíl prvku rovnostářství a solidarity a naopak důchody rakouské vyházejí z principu zásluhovosti (lidé vydělávající 150 % průměrné měsíční mzdy tak dostávají důchod v poměru náhradovosti 78 %, kdežto lidé v Česku vydělávající 150 % průměrné měsíční mzdy získají důchod pouze v poměru náhradovosti 39 %).

Z pohledu průměrného občana bych proto opět soudila, že české starobní důchody zaostávají. Z průměrné měsíční mzdy v České republice bych dostala v poměru náhradovosti nižší podíl, než kdybych pracovala v Rakousku či Slovensku.

Shrnutí kapitoly:

Zhodnocení srovnání výše průměrných starobních důchodů provedu pomocí komparační metody vah, kdy Česká republika bude mít hodnotu 1 (data pro Českou republiku budou výchozí a budou proto rovny 100 %) a ostatní země budou mít hodnoty vypočtené v poměru k českým hodnotám. Ve srovnávaném hodnocení jsou pozitivně hodnoceny hodnoty ≥ 1 .

Starobní důchody:

$$\text{Německo} = 1,87 \quad \text{Rakousko} = 2,42 \quad \text{Slovensko} = 0,98 \quad \text{ČR} = 1$$

Průměrné příjmy:

Německo = 2,58 Rakousko = 3,04 Slovensko = 0,9 ČR = 1

Po shrnutí této kapitoly, představující příjmové ekonomické faktory, vypočtené hodnoty vah ukazují, že starobní důchody v poměru vůči vybraným zemím eurozóny zaostávají, neboť 2 ze 3 porovnávaných hodnot jsou ≥ 1 (výše průměrných důchodových dávek i průměrných příjmů je v Německu a Rakousku vyšší, než je tomu v Česku).

Došlo tak k ověření hypotézy, že průměrné měsíční mzdy i průměrné starobní důchody jsou v České republice nižší, než jsou v zemích eurozóny.

Ke stejnému závěru jsem došla i na základě porovnání nastavení sociálního (důchodového) pojištění jednotlivých zemí, kdy poměr náhradovosti mezi průměrnou mzdou a průměrným důchodem je u 2 ze 3 porovnávaných zemí vyšší, než je tomu v České republice (z pohledu průměrného občana by pro mne byla situace lepší v Rakousku či Německu).

Došlo tak k ověření i druhé zkoumané hypotézy této kapitoly, a to, že poměr náhradovosti mezi mzdou a důchodem ovlivňuje celkovou úroveň starobních důchodů.

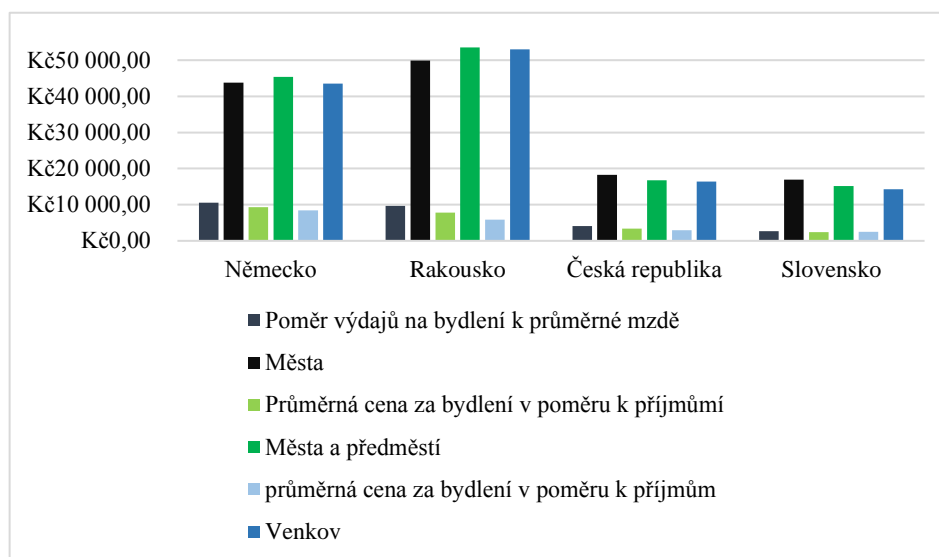
Máme tedy (oproti porovnávaným zemím eurozóny) nižší příjmy (důchodové, celkové).

6.1.2.2 Výdaje - Srovnání průměrných měsíčních nákladů na bydlení v poměru k průměrným starobním důchodům

Abych mohla porovnat skutečné hodnoty průměrných starobních důchodů, potřebuji kromě příjmů (starobní důchod) znát také průměrné výdaje (náklady). Jak jsem zmiňovala již v úvodu práce, porovnáám průměrné náklady na bydlení a cenovou hladinu.

Budu proto ověřovat hypotézy: „Průměrná cena nákladů za energie vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny“ a „Průměrná cena nájmu vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny“.

Nejprve porovnám průměrné náklady na bydlení (energie). V grafu č. 13 jsou proto znázorněny průměrné měsíční náklady na bydlení v poměru k průměrným čistým měsíčním příjmům. Opět jsou zde uvedeny průměrné hodnoty z města, předměstí a venkova, ze kterých pro další porovnávání použiji aritmetické průměry.

Graf č. 13: Poměr výdajů na bydlení k průměrné čisté mzdě
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

V grafu č. 13 je možné vidět grafické znázornění reálných hodnot průměrných příjmů a výdajů na bydlení. Je zde též znázorněno, že zatím co se v Česku a na Slovensku na venkově snižují průměrné příjmy a stejně tak i výdaje na bydlení, v Rakousku se na venkově snižují výdaje na bydlení, zatím co se zvyšují příjmy. Pro lepší přehlednost poměrů nákladů vůči příjmům uvádím tabulku č. 8.

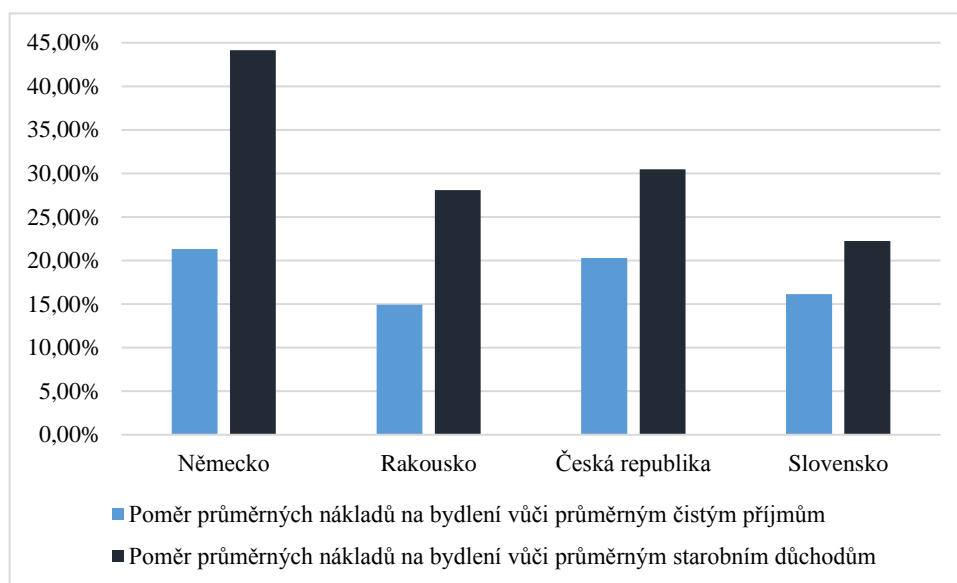
V tabulce č. 8 jsou vypočteny průměrné náklady na bydlení vůči průměrným čistým příjmům, znázorněné v procentech, aby bylo možné snadněji porovnat výši výdajů v jednotlivých zemích. Jak je možné vidět, náklady na bydlení v poměru k průměrným čistým příjmům jsou v České republice druhé nejvyšší, s poměrem 20,23 %. Nejvyšší náklady na bydlení oproti příjmům mají v Německu (21,33 %) a naopak nejnižší v Rakousku (15 %).

Průměrné náklady na bydlení vůči průměrným čistým příjmům	
Německo	21,33%
Rakousko	15,00%
Česká republika	20,23%
Slovensko	16,17%

*Tabulka č. 8: Průměrné náklady na bydlení vůči průměrným čistým příjmům
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu*

Tato diplomová práce však porovnává úroveň starobních důchodů a proto je v následujícím grafu č. 14 znázorněn procentuální poměr nákladů na bydlení v poměru vůči průměrným starobním důchodům.

Jak je možné v grafu vidět, největší podíl starobního důchodu za náklady na bydlení (energie) zaplatí průměrný důchodce v Německu (44,15 %), druhý nejvyšší poměr zaplatí český důchodce (30,47 %) a naopak nejmenší výdaje na bydlení zaplatí rakouský (28,07 %) a slovenský důchodce (22,23 %).

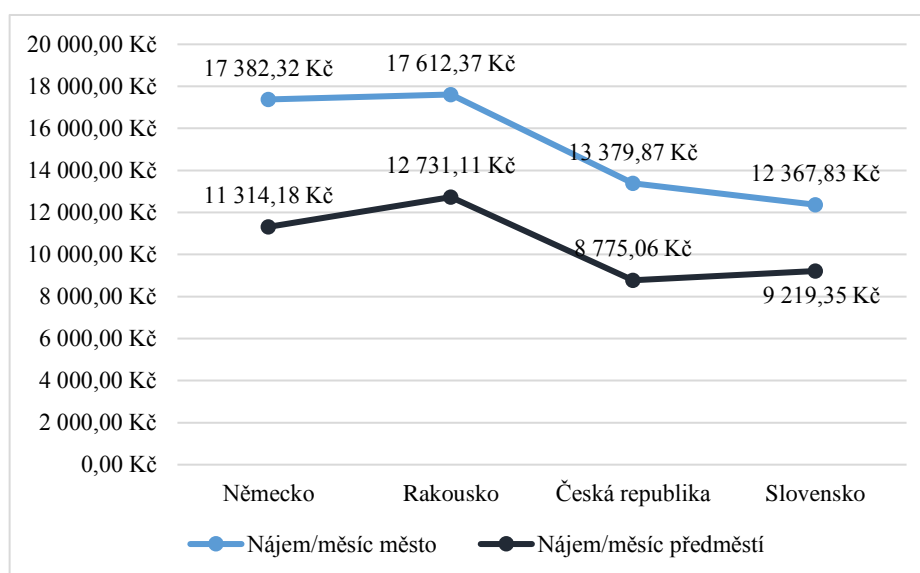
*Graf č. 14: Poměr nákladů na bydlení k průměrné čisté mzdě a starobnímu důchodu
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu*

Při vědomosti již zjištěné skutečnosti, že průměrný český starobní důchod je 2. nejnižší z porovnávaných zemí, avšak výdaje na bydlení oproti němu jsou 2. nejvyšší, opět by výsledky pro průměrného občana vyšly tak, že úroveň českých starobních důchodů zaostává, oproti důchodům v zemích eurozóny.

Porovnám proto ještě průměrnou výši cen nájmu ve vybraných zemích, které jsou znázorněny v grafu č. 15. Opět uvádím data z měst a předměstí (data z venkova nebyla

dostupná), ze kterých následně vypočítám aritmetický průměr, s nímž budu nadále počítat. Graf č. 15 vykazuje stejný jev, jako tomu bylo u porovnávání průměrných příjmů a průměrných starobních důchodů.

Při porovnání reálných cen tedy vyplývá, že v zemích, kde mají vyšší průměrný příjem (mzda i důchody), mají také úměrně vyšší ceny za nájmy.

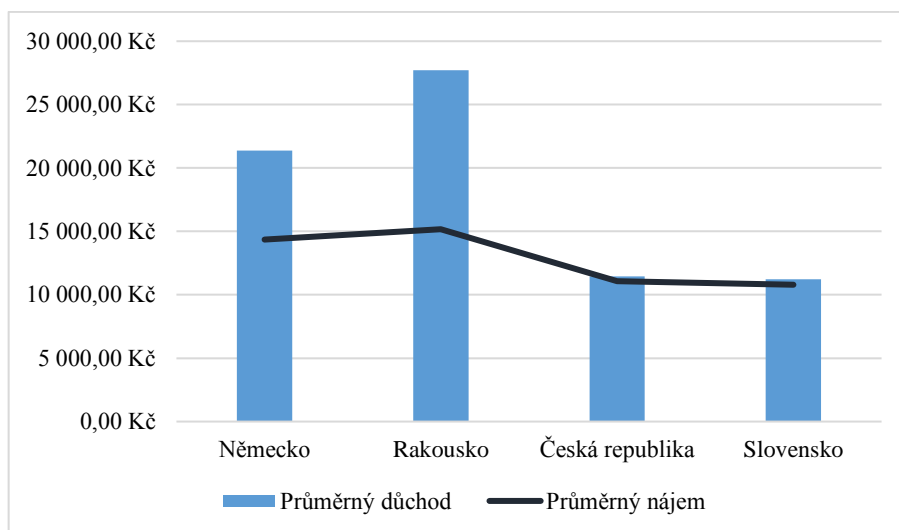
Graf č. 15: Průměrné nájmy ve městě a předměstí
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Je však potřeba porovnat ceny za nájemné v poměru k průměrným starobním důchodům. Tento poměr je znázorněn v grafu č. 16.

Jak je v grafu možné vidět, průměrný český starobní důchod se rovná průměrné ceně za nájem v České republice. Stejný poměr je možné vidět také u slovenského důchodu.

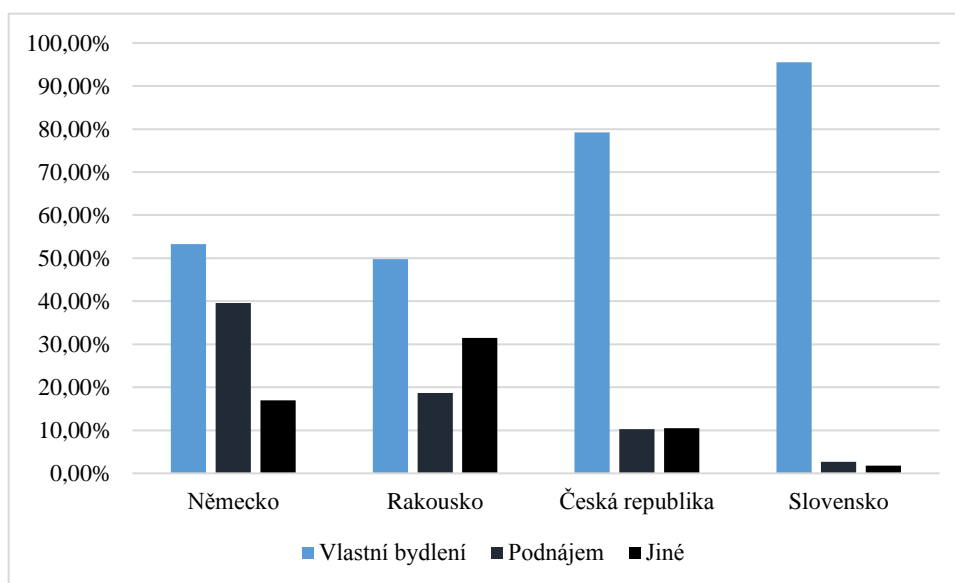
Je proto možno soudit, že v případě, že český i slovenský průměrný důchodce bydlí sám v podnájmu, tak se bez dalšího zdroje financí (spoření, pojištění, fondy), pomoci rodiny či státních příspěvků na bydlení nejspíš neobejde. Jelikož se k nájmu musí připočítat také náklady na energie včetně nákladů na zajištění základních potřeb atd.

Naopak německé a rakouské průměrné starobní důchody jsou vyšší, než průměrné nájmy a graf proto vypovídá o větší ekonomické nezávislosti osob v důchodovém věku.

Graf č. 16: Poměr průměrných důchodů a průměrných cen nájmu
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Počítáme zde však s předpokladem, že nájemné platí 100 % důchodců ve všech porovnávaných zemích. Toto číslo je ovšem nereálné a uvádím proto graf č. 17, ve kterém je možné vidět rozdílnou strukturu formy bydlení u osob starších 60 let.

Graf č. 17: Bydlení osob starších 60 let
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Z grafu vyplývá, že většina českých a slovenských důchodců bydlí ve vlastním domě či bytě. Naměřené hodnoty v Rakousku a Německu naopak vypovídají o pouhé polovině osob z dané populační skupiny bydlících ve vlastním a ukazují, že zbylá polovina bydlí v podnájmu či jiné formě bydlení. Pozorovaný jev by mohl vypovídat

o skutečnosti, že cena nemovitostí v poměru k průměrným příjmům je v těchto zemích daleko vyšší, než je tomu na Slovensku a Česku, kde si během života pořídilo vlastní bydlení 79 % a 95 % osob starších 60 let (cena nemovitostí je u nás dostupnější než je tomu v Rakousku a Německu). Stejnou situaci jako je v těchto dvou zemích eurozóny je možné pozorovat také v Anglii, kde v současné době ve vlastním domě či bytě bydlí méně než polovina obyvatel.

Shrnutí kapitoly:

Opět provedu srovnání pomocí komparační metody vah, kdy Česká republika bude mít hodnotu 1 (data pro Českou republiku budou výchozí a budou proto rovny 100 %) a ostatní země budou mít hodnoty vypočtené v poměru k českým hodnotám. V 1. sledovaném hodnocení jsou kladně hodnoceny hodnoty ≤ 1 , ve 2. sledovaném hodnocení jsou kladně hodnoceny hodnoty ≥ 1 .

Poměr mezi průměrnými náklady na bydlení (energie) a průměrnou výší důchodů.

Německo = 1,45 Rakousko = 0,92 Slovensko = 0,73 ČR = 1

Poměr mezi průměrnou výší nájmu a průměrnou výší důchodů:

Německo = 1,45 Rakousko = 1,77 Slovensko = 1,01 ČR = 1

Po shrnutí této kapitoly, představující výdajové ekonomické faktory, vypočtené hodnoty vah ukazují, že při porovnání poměru průměrných nákladů na bydlení vůči průměrnému důchodu české starobní důchody zaostávají, neboť 2 ze 3 zemí mají hodnotu ≤ 1 . Cenová hladina za energie je v poměru k průměrným důchodovým dávkám vyšší, než je tomu u 2 ze 3 porovnávaných zemí eurozóny (cena za energie v Česku je v procentuálním vyjádření vůči důchodu vyšší, než v Rakousku a Slovensku).

Došlo tak k ověření hypotézy, že průměrná cena nákladů za energie vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny.

Co se týče poměru mezi průměrnou výší nájmu a průměrnou výší důchodů, opět jsem došla k závěru, že české starobní důchody zaostávají, neboť 3 ze 3 porovnávaných vah mají hodnotu ≥ 1 . Tato skutečnost vypovídá o tom, že průměrná výše nájmu

v procentuálním vyjádření vůči průměrnému důchodu, je v České republice vyšší, než v Rakousku, Německu i Slovensku.

Došlo tudíž k ověření i druhé hypotézy, že průměrná cena nájmu vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny.

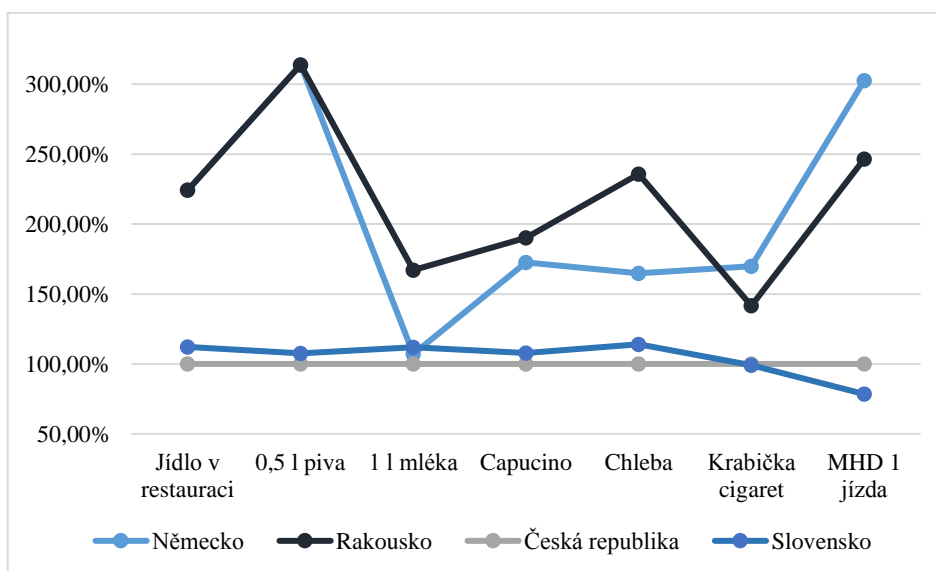
Máme tedy v poměru vůči starobnímu důchodu (oproti porovnávaným zemím eurozóny) vyšší náklady za energie i za nájem.

6.1.2.3 Výdaje - Srovnání průměrné cenové hladiny

Další částí porovnávání výdajů vůči příjmům (důchodům) je cena spotřebního koše základních, nejčastěji kupovaných statků.

Budu zde proto ověřovat hypotézu: „Průměrná cenová hladina spotřebního koše vybraných statků vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny“.

Pro lepší přehlednost uvádím data v procentuálním vyjádření, aby bylo možné vidět, o kolik je cenová hladina základních komodit v porovnávaných zemích vyšší či nižší, než je cenová hladina v Česku. Výsledky zkoumání je možné vidět v grafu č. 18.

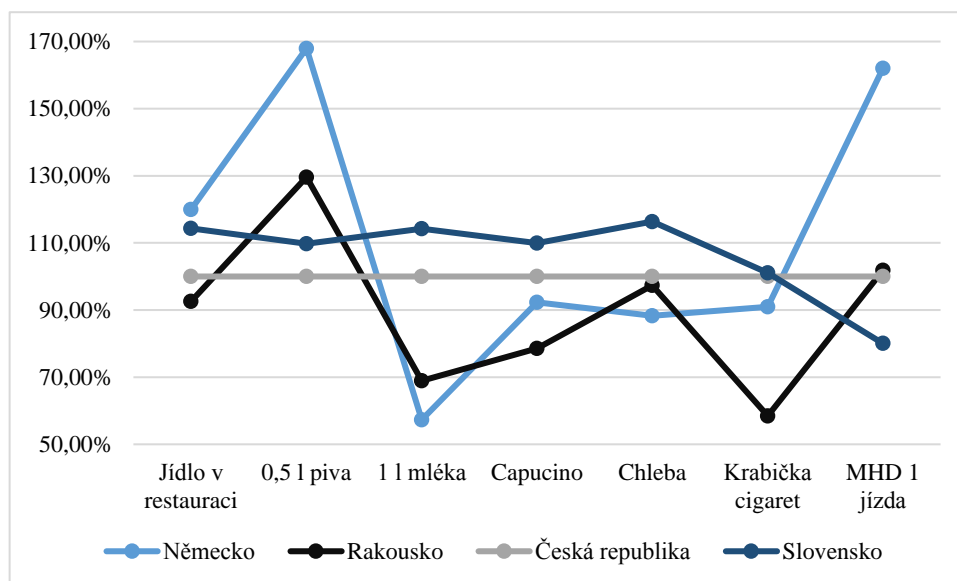

Graf č. 18: Porovnání cenové hladiny základních komodit
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána Numbeo

Jak z grafu vyplývá, cenová hladina v České republice je u všech porovnávaných statků nižší, než je tomu v ostatních zemích. Při porovnání celkové cenové hladiny oproti

České republice vychází, že Německo je dražší o 107,17 %, Rakousko o 104,76 % a Slovensko o 5,42 %. Tabulka však neporovnává cenovou hladinu vůči průměrným důchodům.

Níže je proto zobrazen graf č. 19, který zobrazuje průměrné ceny vybraných statků v poměru vůči průměrným starobním důchodům, při současném proložení hodnot vahou dat České republiky jako výchozích.

Graf č. 19: Porovnání cenové hladiny základních komodit v poměru k průměrným důchodům, proložené vahou hodnot ČR
Zdroj: vlastní zpracování, data čerpána Numbeo

Jak je možné v grafu č. 19 vidět, i když předchozí grafické znázornění ukazovalo cenovou hladinu ve všech zemích jednoznačně vyšší, než v České republice, při procentuálním porovnání poměru vůči cenám statků a průměrným starobním důchodům dojdeme k rozlišnému závěru.

Můžeme si všimnout, že ceny na Slovensku v poměru vůči důchodu jsou vyšší (6 ze 7 vybraných statků), než je tomu u České republiky a Rakouska. Rakousko naopak dopadlo ze srovnávaných zemí nejlépe, jelikož ceny v poměru k důchodu mají nejnižší.

Shrnutí kapitoly:

Opět provedu srovnání kapitoly pomocí komparační metody vah, kdy Česká republika bude mít hodnotu 1 (data pro Českou republiku budou výchozí a budou proto rovny 100

%) a ostatní země budou mít hodnoty vypočtené v poměru k českým hodnotám. V sledovaném hodnocení jsou kladně hodnoceny hodnoty ≤ 1 .

Německo = 11,25 Rakousko = 0,89 Slovensko = 6,55 ČR = 1

Při srovnání vyplývá, že z pohledu cenové hladiny vybraných statků vyšla Česká republika lépe, než 2 ze 3 porovnávaných zemí. Lidé v Česku si proto za průměrný starobní důchod mohou dovolit nakoupit více zboží.

Došlo zde proto k vyvrácení hypotézy, že průměrná cenová hladina spotřebního koše vybraných statků vůči průměrným starobním důchodům je v České republice dražší, než v zemích eurozóny.

Při komparaci cenové hladiny vůči průměrnému důchodu se však počítá pouze s vybranými statky a není zde brán ohled dalšího zboží, které by mohlo mít na porovnávanou cenovou výši přímý vliv.

6.2 Výsledky dotazníkového šetření

V dotazníkovém šetření jsem oslovila vzorek populace žijící ve městě a pobírající starobní důchod, aby bylo možné potvrdit či vyvrátit pravdivost výsledků zjištěných v kapitole 6. 1., porovnávajících ekonomické faktory, nezbytné pro srovnání úrovně starobních důchodů.

Dotazníkového šetření probíhalo v terénu, na území Jihomoravského kraje a zúčastnilo se ho celkem 204 respondentů, kteří odpovídali na zkoumané otázky zcela dobrovolně, anonymně a subjektivně.

6.2.1 Základní charakteristika zkoumaného vzorku

Základním předpokladem pro sběr dat do dotazníku byl věk dotazovaných, který musel odpovídat důchodovému věku současné generace důchodců. Jak je možné vidět v tabulce č. 9, celkový počet respondentů byl 204, přičemž větší podíl dotazovaných byly ženy, s počtem 121 osob a mužů bylo celkem 83.

Věk	Žena	Muž	Celkem
60-64 let	5	1	6
65-70 let	66	57	123
71-a více	50	25	75
Celkem	121	83	204

Tabulka č. 9: Výsledky dotazníkového šetření

Z analýzy literatury vyplývá, že věk odchodu do důchodu v České republice v současnosti závisí na pohlaví. Chtěla jsem si proto tuto skutečnost ověřit na zkoumaném dotazníkovém vzorku, abych potvrdila jeho vhodnost pro další zpracování. K ověření této otázky jsem využila testu χ^2 nezávislosti v aplikaci Microsoft Excel.

Určila jsem si nulovou a alternativní hypotézu:

Nulová hypotéza = Věk odchodu do důchodu nezávisí na pohlaví.

Alternativní hypotéza = Věk odchodu do důchodu závisí na pohlaví.

Tabulka zjištěných hodnot:

Věk odchodu do důchodu	Žena	Muž	Celkem
55-59 let	92	25	117
60-65 let	29	58	87
Celkem	121	83	204

Tabulka očekávaných hodnot:

Věk odchodu do důchodu	Žena	Muž	Celkem
55-59 let	69,39706	47,60294	117
60-65 let	51,60294	35,39706	87
Celkem	121	83	204

Povolená hladina významnosti je $p = 5 \%$, avšak mnou vypočtené výsledky jsou $p = 0,00000000007334 \rightarrow 0,00000000007334 < 0,05$.

Z výsledků proto plyne, že zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní a tedy, že věk odchodu do důchodu závisí na pohlaví.

Zhodnocení kapitoly

Z kapitoly č. 6.2.1, charakterizující zkoumaný vzorek populace z dotazníkového šetření vyplývá, že věk odchodu do důchodu zkoumaného vzorku populace závisel na pohlaví respondenta. Byla proto potvrzena vhodnost zkoumaného vzorku a je možné použít jej pro další zkoumání.

6.2.2 Příjmy - Průměrné starobní důchody

Pro ověření zjištěných výsledků z analytické části v kapitole 6.1, kde jsem porovnávala výše starobních důchodů, jsem si chtěla ověřit pravdivost, jestli bude průměrná výše starobního důchodu u měřeného vzorku populace odpovídat průměrným hodnotám.

Pro výpočet průměrných starobních příjmů jsem využila výpočtu za pomoci aritmetického průměru. Sečetla jsem průměrné důchody dotazovaných žen a vydělila je celkovým počtem respondentek, totéž jsem udělala i s muži.

Získala jsem následující hodnoty:

Průměrné měsíční starobní důchody žen: 11 173,55 Kč

Průměrné měsíční starobní důchody mužů: 12 506,02 Kč

Příčemž průměrná výše starobních důchodů celkem za pomoci aritmetického průměru vyšla na 11 839,78 Kč.

Při porovnání hodnoty získané dotazníkovým šetřením (11 839,78 Kč) a hodnoty získané ze statistik OECD v kapitole 6.1 (11 441,00 Kč) vyplývá, že dotazníkové šetření potvrdilo pravdivost výše českých průměrných starobních důchodů, jelikož odchylka od hodnot OECD a hodnot získaných dotazníkovým šetřením se liší pouze o necelá 3 % (odchylka může být způsobena nedostatečným vzorkem dotazovaných).

Mohla bych proto, stejně jako v kapitole 6.1 hodnotit, že české starobní důchody zaostávají za zeměmi eurozóny. Toto hodnocení by však bylo opět předpojaté, neboť zde není brán ohled na cenovou hladinu v zemi.

Stejně jako u průměrného důchodového věku, i si zde jsem si chtěla ověřit skutečnost vyplývající z teoretické části práce, kapitoly č. 4 a to že výše průměrných starobních důchodů závisí na pohlaví.

K ověření této otázky jsem opět využila testu χ^2 nezávislosti v aplikaci Microsoft Excel.

Určila jsem si nulovou a alternativní hypotézu:

Nulová hypotéza: Výše průměrných starobních důchodů nezávisí na pohlaví.

Alternativní hypotéza: Výše průměrných starobních důchodů závisí na pohlaví.

Tabulka zjištěných hodnot:

	8000-12000 Kč	12000-15000 Kč	15000 a více Kč	Celkem
Žena	83	35	3	121
Muž	27	52	4	83
Celkem	110	87	7	204

Tabulka očekávaných hodnot:

	8000-12000 Kč	12000-15000 Kč	15000 a více Kč	Celkem
Žena	65,24509804	51,60294118	4,151961	121
Muž	44,75490196	35,39705882	2,848039	83
Celkem	110	87	7	204

$$p = 0,00000251 \rightarrow 0,00000251 < 0,05$$

Z výsledků proto plyne, že zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní, tedy že průměrná výše starobních důchodů závisí na pohlaví.

Shrnutí kapitoly

Při shrnutí kapitoly analyzující výši průměrných starobních důchodů v České republice, jsem na základě výsledků dotazníkového šetření mohla vyhodnotit, že průměrná výše českých starobních důchodů zaostává za průměrnou výší důchodů porovnávaných zemí. Současně je zde možné vidět, že

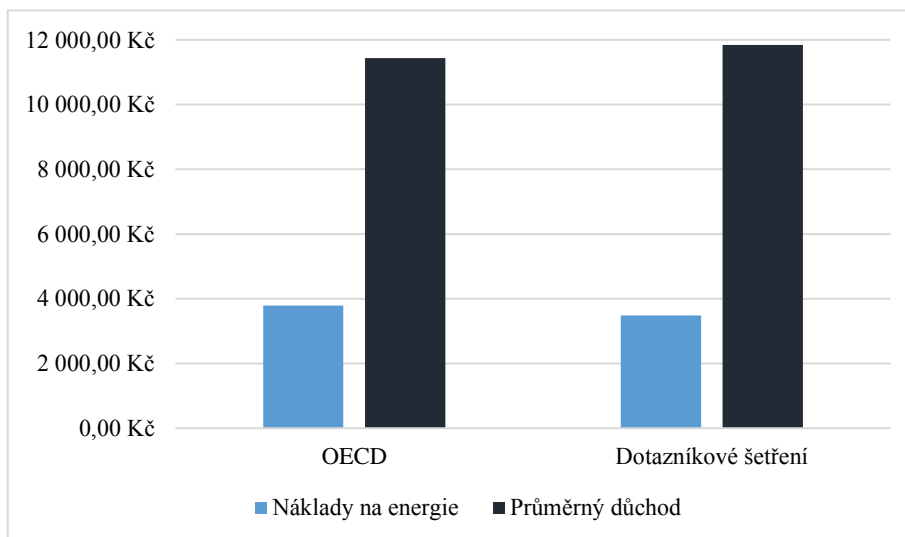
Ověřovala jsem také informace z kapitoly č. 4, které uvádí, že výše průměrného českého starobního důchodu závisí na pohlaví. Na základě testu χ^2 nezávislosti

v aplikaci Microsoft Excel jsem tuto informaci utvrdila. Opět se proto potvrdila vhodnost zkoumaného vzorku.

6.2.3 Výdaje - Průměrné náklady na bydlení

V kapitole 6.1 porovnávám průměrné náklady na bydlení a průměrné ceny za nájmy v poměru k průměrným důchodům. Chtěla jsem si proto ověřit pravdivost zjištěných informací díky výsledkům z dotazníkového šetření.

V grafu č. 20 je možné vidět, že poměr nákladů na energie vůči průměrným starobním důchodům zjištěným v dotazníkovém šetření (opět s drobnou odchylkou způsobenou nedostatečným vzorkem dat) odpovídá zjištěným údajům ze statistik OECD.

Graf č. 20: Poměr průměrných nákladů za energie vůči průměrným starobním důchodům
Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators a dotazníkové šetření

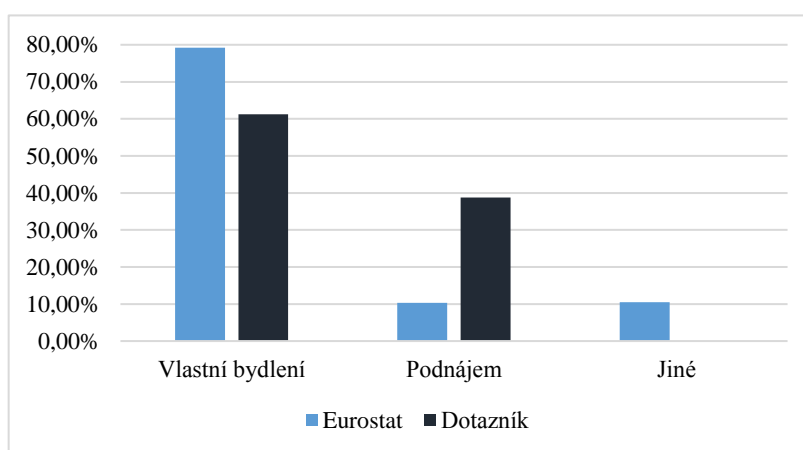
Poměr mezi průměrným starobním důchodem v České republice a průměrnými náklady na energie je tedy stejný u hodnot čerpaných z OECD i dotazníkového šetření, které tak potvrdilo pravdivost dat.

Stejně jako v kapitole 6.1, i zde jsem zjišťovala, jaký druh bydlení u osob v důchodcovském věku převažuje, abych mohla potvrdit či vyvrátit zjištěné informace.

Při porovnání procentuálního poměru mezi počtem osob, které mají vlastní bydlení, počtem osob, které bydlí v podnájmu a počtem osob, které uvedli druh bydlení jiné,

si můžeme všimnout odlišností, oproti datům čerpaným z Eurostatu a datům zjištěným pomocí dotazníkového šetření.

Zatím co Eurostat uvádí, že vlastní bydlení má 79,20 % českých důchodců, dotazníkové šetření ukázalo, že ze zkoumaného vzorku populace má pouze 61,27 % důchodců vlastní bydlení a naopak větší procento zkoumaného vzorku žije v podnájmu, na rozdíl od procenta uváděného Eurostatem. Možnost jiného bydlení v dotazníku využilo 0 respondentů.

Graf č. 21: Bydlení osob starších 60 let
Zdroj: data z Eurostatu a dotazníkového šetření

Na základě výsledků z grafu č. 21 jsem se proto rozhodla zjistit, jestli má lokace bydlení vliv na druh bydlení. Měřila jsem proto závislost mezi druhem bydlení (vlastní dům/podnájem) a lokací bydlení (město/ předměstí).

K měření závislosti jsem využila asociační tabulky (asociačního koeficientu). Z výsledku výpočtu však vychází, že lokace bydlení nijak měřitelně nemá vliv na druh bydlení.

Asociační tabulka:

V jaké lokaci bydlíte?	Město y=1	Předměstí y=0	Celkem
Druh bydlení? Vlastní byt/dům x=1	n11 = 46	n10 = 79	n1* = 125
Podnájem x=0	n01 = 49	n00 = 30	n0* = 79
Celkem	n*1 = 95	n*0 = 109	204

Vzorec asociačního koeficientu:

$$V = \frac{n \times n_{11} - n_{1*} \times n_{*1}}{\sqrt{n_{1*} \times n_{*1} \times n_{0*} \times n_{*0}}}$$

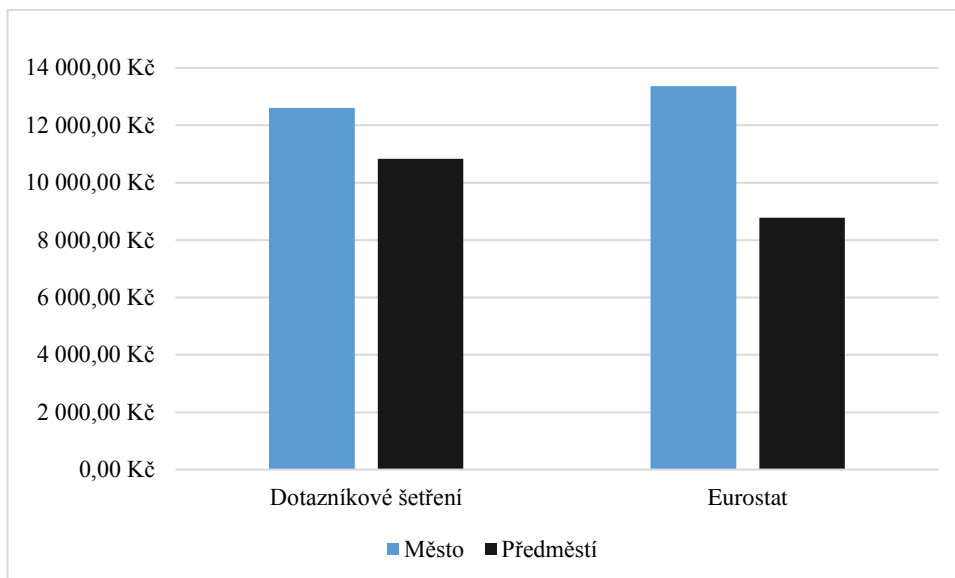
Doplněný vzorec asociačního koeficientu s výsledkem:

$$V = \frac{204 \times 46 - 125 \times 95}{\sqrt{125 \times 95 \times 79 \times 109}} = -0,2463$$

Výsledek -0,2463 vykazuje mírnou negativní závislost mezi druhem bydlení (vlastní bydlení/podnájem) a lokací bydlení (město/předměstí). Dotazníkové šetření však počítá pouze se vzorkem 204 respondentů a je proto možné, že při vyšším množství vzorků by bylo naměřeno více odlišných výsledků.

Další komparativní analýza se týkala průměrné výše nájmu ve srovnávaných zemích. Ve všech případech v kapitole č. 6.1 byly uvedeny hodnoty za průměrné nájemy ve městě a předměstí, ze kterých jsem následně vypočítala aritmetický průměr a použila ho jako křivku pro proložení grafu uvádějícího průměrné měsíční nájemy v poměru k průměrným starobním důchodům.

V grafu č. 21 proto uvádím průměrnou výši nájmu ve městě a předměstí čerpanou z OECD a porovnávám ji s průměrnými hodnotami zjištěnými v dotazníkovém šetření. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 204 respondentů, avšak 125 z nich uvedlo, že bydlí ve vlastním bydlení a proto v hodnotách znázorňujících dotazníkové šetření vycházím z pouze 79 vzorků odpovědí.

*Graf č. 22: Výše průměrných nájmů
Zdroj: data z Eurostatu a dotazníkového šetření*

V kapitole 6.1 v grafu č. 15 je možné vidět rozdílnou cenovou výši za průměrný nájem ve městě a předměstí, která ve městě činila 13 379,87 Kč a na předměstí 8 775,06 Kč. Obdobný jev vykazuje také zkoumaný vzorek odpovědí vycházející z dotazníkového šetření, a to že průměrná cena za nájem ve městě činí 12 602,04 Kč a na předměstí 10 833,33 Kč a můžeme proto soudit, že nájemné ve městě je dražší, než na předměstí (jelikož však vycházím pouze ze 79 odpovědí, nemá zjištěný výsledek 100% vypovídající hodnotu). Zkreslení může být způsobeno také rozdílnou velikostí měst, ze kterých jsou data OECD a dotazníkového šetření čerpána (v mém případě se jedná o Brno).

Shrnutí kapitoly:

Při shrnutí kapitoly analyzující výši průměrných nákladů na bydlení (energie) a průměrných nájmů v České republice, na základě výsledků dotazníkového šetření, jsem si ověřila pravdivost zkoumaných a porovnávaných hodnot uváděných OECD a Eurostatem, využívaných v analytické části práce při porovnávání ekonomických faktorů, konkrétně výdajů (náklady na bydlení).

Zkoumané hodnoty uváděné OECD i Eurostatem jsou tedy podloženy reálnými čísly, zjištěnými dotazníkovým šetřením a mohu z nich při analýzách a komparacích vycházet.

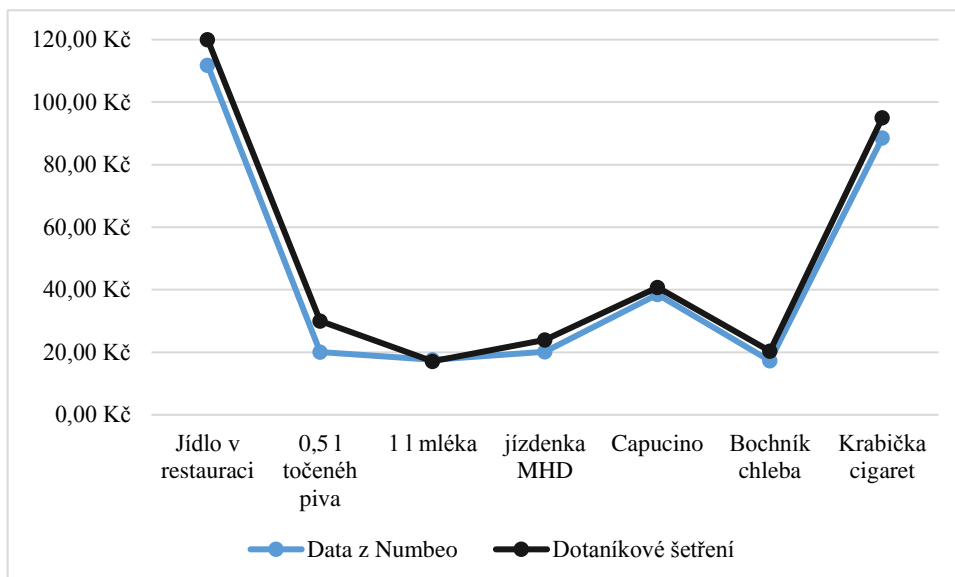
Zkoumala jsem také, jestli má lokace bydlení vliv na druh bydlení (vlastní/podnájem). Použila jsem k tomu asociační tabulku, která za pomoci asociačního koeficientu vypověděla o negativní závislosti mezi lokací bydlení a druhem bydlení.

V poslední řadě jsem ověřovala zjištěnou informaci z kapitoly 6.1, jestli výše nájemného závisí na lokaci bydlení (město/předměstí). Měření závislosti jsem provedla na základě testu χ^2 nezávislosti v aplikaci Microsoft Excel, který vypověděl o závislosti mezi lokací bydlení a výší nájmu a to i ve stejném poměru (výše nájemného je dražší ve městě než na předměstí).

6.2.4 Výdaje - Průměrná cenová hladina

V této kapitole budu ověřovat pravdivost dat, čerpaných z Nombeo, vypovídajících o cenové hladině spotřebního koše vybraných statků v České republice. Data budu porovnávat s informacemi získanými dotazníkovým šetřením.

V grafu č. 23 jsou znázorněny průměrné ceny za vybrané statky čerpané z Nombeo a ceny zjištěné dotazníkovým šetřením. Jak je možné vidět, dotazníkové ceny potvrdily pravdivost dat čerpaných z Domeo, neboť jsou zde patrné jen minimální rozdíly, které by se v grafu cenové hladiny porovnávané v poměru k výši starobního důchodu nijak vážněji nepromítly (neovlivnily by finální výsledek z kapitoly 6.1).

Graf č. 23: Cenová hladina spotřebního koše vybraných komodit
Zdroj: data z Nombeo a dotazníkového šetření

Shrnutí kapitoly:

Při shrnutí kapitoly analyzující výši průměrné cenové hladiny spotřebního koše vybraných komodit na základě porovnání dat z Nombeo a výsledků vzorku dotazníkového šetření, jsem si ověřila pravdivost zkoumaných a porovnávaných hodnot využívaných v analytické části práce při porovnávání ekonomických faktorů, konkrétně výdajů (cenová hladina).

Zkoumané hodnoty uváděné Domeo jsou tedy podloženy reálnými čísly, ověřeny dotazníkovým šetřením a mohu z nich při analýzách a komparacích vycházet.

7 Diskuze

V úvodu práce jsem se věnovala představení tématu a jeho problematice. Současně jsem se snažila objasnit důvod, proč je v dnešní době nezbytné, zabývat se nastavením důchodových systémů. Jak z nastudovaných informací vyplývá, základy soudobých důchodových systémů je možné hledat již v 19. a 20. století, kdy byl poprvé využit Beveridgeův sociální model a následně i Bismarckův. Dnešní nastavení sociálních pojištění jsou však již mnohem propracovanější, reagují na ekonomické a demografické faktory a vyvíjí se dynamicky.

Problematika studovaného tématu tkví v demografickém vývoji populace, který se pro evropské země nevyvíjí příliš příznivě. Jak bylo možné vidět v analytické části práce, zabývající se demografickými faktory, ubývá podíl ekonomicky činného obyvatelstva k obyvatelstvu v postproduktivním věku a zvyšuje se tak index šedého zatížení. Právě tuto skutečnost se jednotlivé země snaží řešit pomocí změn a reforem v důchodových systémech.

Při porovnávání charakteristik důchodových systémů Německa, Rakouska, Slovenska a České republiky bylo možné vidět mnoho podobných prvků. Všechny státy mají starobní důchody závislé na předchozích průměrných platech pojištěnce, avšak v každé zemi mají jinak nastavená kritéria, jakými jsou poměr náhradovosti mezi průměrnou mzdou a průměrným důchodem, počet let nezbytný pro získání nároku na důchodové dávky, výpočtový koeficient atd..

Česká republika je jedinou ze srovnávaných zemí, které má pouze dva důchodové pilíře (třetí byl zrušen) a současně je také jedinou, která nemá pevně stanovený věk odchodu do důchodu. Dle mého názoru však zrušení třetího pilíře představuje pomyslný krok zpět, neboť většina účastníků českého sociálního zabezpečení se spoléhá právě pouze na státní starobní důchody a nikoli na spoření a pojištění u soukromých pojišťoven.

Při současném trendu vývoje populace je vysoce pravděpodobné, že se do budoucna budou státní starobní důchody snižovat (nejen v poměru k cenové hladině), protože bude nezbytné přerozdělit dávky mezi vyšší počet osob v důchodovém věku. S ohledem na skutečnost, že z analýzy demografického vývoje populace vyplývá,

že zároveň dochází k prodlužování průměrné délky života, prodlužuje se tak i průměrná doba strávená v důchodu a tím pádem také průměrná doba, po kterou bude stát muset zajistit starobní důchody. Na základě zkoumaných informací proto mohu konstatovat, že by se lidé měli snažit o snížení své budoucí závislosti na státu a zajistit si tak příjmy na důchodový věk i z dalších zdrojů.

8 Zhodnocení

V této kapitole se budu věnovat již samotnému ověření stanovené hypotézy „Zaostává úroveň starobních důchodů v České republice za vývojem v zemích eurozóny?“ na základě zhodnocení výsledků analýz zaměřených na porovnávání starobních důchodů vybraných zemí a dílčích hypotéz. Porovnávala jsem nastavení důchodového systému v reakci na demografický vývoj a ekonomické faktory, tedy příjmy (starobní důchody, měsíční mzdy) a výdaje (náklady na bydlení v podobě energií, nájmné a cenová hladina spotřebního koše). Pravdivost zkoumaných dat jsem si ověřila pomocí dotazníkového šetření.

Vhodnost vzorku z dotazníkového šetření jsem ověřila porovnáním základních charakteristik a informací o dotazovaných (věk dotazovaných, věk odchodu do důchodu, rozdílnost věku odchodu do důchodu mezi muži a ženami, rozdílná výše starobních důchodů závislá na pohlaví atd.). Porovnání ukázalo, že nastudované informace souhlasí se zjištěnými informacemi ze zkoumaného vzorku a potvrdila se proto jeho vhodnost.

Výsledky komparativních analýz, provedených na základě statistických metod jsou shrnuty v tabulce č. 10. Jak je možné z výsledků vidět, starobní důchody v České republice zaostávají za starobními důchody porovnávaných zemí.

Zkoumaná otázka	Vztah ke zkoumané hypotéze
Reakce na demografické faktory	Zaostává
Průměrná měsíční mzda	Zaostává
Průměrný měsíční starobní důchod	Zaostává
Poměr náhradovosti mzda/starobní důchod	Zaostává
Poměr mezi průměrnými náklady za energie a průměrnou výší starobních důchodů	Zaostává
Poměr mezi průměrnou výší nájmu a průměrnou výší starobních důchodů	Zaostává
Průměrná cenová hladina vybraného spotřebního koše v poměru k průměrným starobním důchodům	Nezaostává

Tabulka č. 10: Výsledky zkoumaných dat
Zdroj: Vlastní výpočty a analýzy

Nejprve jsem zkoumala výši průměrných starobních důchodů a výši průměrných měsíčních příjmů. Kdybych však měla soudit dle pouhého porovnání příjmů v daných zemích, došla bych ke zkreslenému závěru, že Česká republika zaostává (vyhodnoceno na základě komparační metody vah), neboť při srovnávání těchto faktorů není zohledněna cenová hladina ani výdaje.

Pro odstranění zkreslení výsledků v důsledku nezohlednění výdajů a cenové hladiny jsem provedla komparaci výše průměrných nákladů za energie a výše průměrných nájmů. Vše jsem porovnávala v poměru vůči průměrným starobním důchodům v daných zemích.

Při srovnání průměrných nákladů za energie ze zkoumaných dat vyplývá, že český důchodce vydá v průměru 30,5 % z důchodové dávky (vyšší poměr má pouze Německo, kde jsou průměrné výdaje za energie 44 % ze starobních důchodů). Opět jsem použila komparativní metodu vah, jejíž výsledky ukázaly, že český starobní důchod zaostává, neboť průměrné výdaje (náklady na energie) jsou v České republice v poměru vůči průměrným starobním důchodům vyšší, než je tomu u 2 ze 3 porovnávaných zemí.

Další srovnání bylo zaměřeno na průměrnou výši nájemného vůči průměrnému starobnímu důchodu. Zkoumaná data ukázala, že český důchodce zaplatí za průměrný nájem nejvyšší procentuální podíl ze svého starobního důchodu (téměř 100 %) oproti důchodcům ve srovnávaných zemích. Na základě výsledků komparativní analýzy a metody vah proto vyplývá, že český starobní důchod zaostává, jelikož průměrné výdaje (za nájem) jsou v poměru k průměrné výši starobního důchodu dražší, než je tomu u porovnávaných zemí. Výsledky analýz dále poukázaly na rozdílnou výši nájmů ve městě a předměstí a v závislosti na jednotlivých zemích také rozdílný podíl osob starších 60ti let bydlících ve vlastním domě/bytě a v podnájmu.

Posledním porovnáním bylo srovnání průměrné cenové hladiny vybraného spotřebního koše vůči průměrným starobním důchodům. Při porovnávání cenové hladiny vybraného spotřebního koše zkoumaná data ukázala, že si za průměrný český starobní důchod můžeme koupit větší množství statků, než bychom si mohli koupit za německý starobní důchod v Německu či za slovenský starobní důchod na Slovensku (pouze v Rakousku

měli poměr mezi cenami a průměrnými starobními důchody nižší, než je tomu v České republice). Po provedení komparace průměrného starobního důchodu vůči cenám vybraného spotřebního koše ve vybraných zemích (na základě metody vah) se ukázalo, že oproti České republice zaostává Německo a Slovensko, jelikož si za průměrný důchod můžou v průměru dovolit nakoupit menší množství statků.

Na základě zjištěných výsledků, při celkovém zhodnocení nastudovaných a zkoumaných informací, pomocí komparativní analýzy a statistických metod, jsem došla k závěru, že české starobní důchody zaostávají za zeměmi eurozóny.

Český důchodový systém vykazuje silný prvek solidarity, na základě kterého máme téměř jednu z nejnižší míry chudoby mezi osobami staršími 60 let mezi zeměmi Evropy, avšak takto nastavený systém není pro průměrného občana ekonomicky výhodný. Zaručí mu sice jistotu státního důchodu, ale v nižším poměru náhradovosti, než je tomu v Rakousku, Německu či Slovensku. Nepříznivým faktorem je také demografický vývoj populace, na základě kterého se bude výše státního starobního důchodu snižovat (z důvodu potřeby přerozdělení starobních dávek mezi větší množství osob).

Starobní důchody v České republice na základě výsledků mého zkoumání zaostávají především z toho důvodu, že poměr výdajů (náklady na energie, nájemné, cenová hladina spotřebního koše) oproti příjmům (starobní důchody, průměrné mzdy) je vyšší, než je tomu u porovnávaných zemí.

9 Doporučení

Jak z výsledků vyplývá, průměrný český důchodce zaplatí v poměru k průměrným starobním důchodům více, než zaplatí důchodci v porovnávaných zemích eurozóny. Osoby s průměrnými starobními důchody v Rakousku a Německu tak mají ve stáří větší ekonomickou nezávislost a s ní také spojenou vyšší míru životní úrovně v důchodovém věku. Uvádím zde proto návrhy vlastního doporučení, které by mohly vést ke zvýšení úrovně českých starobních důchodů.

Změna ve vývoji českého starobního důchodu by podle mého názoru mohla nastat za těchto předpokladů:

- Kdyby se v důchodovém systému objevila vyšší míra prvku zásluhovosti. V současnosti osoby s vyššími měsíčními mzdami odvádí do systému více, avšak díky nesouměrnému poměru náhradovosti dostanou tyto osoby v konečné výměře starobního důchodu méně. Vyšší míra prvku zásluhovosti by zároveň mohla motivovat občany ke zvýšení efektivity práce a snaze po větší ekonomické aktivitě, která by současně mohla znamenat i vyšší příjmy pro celou českou ekonomiku. Nejlépe nastavený důchodový systém má v tomto ohledu Rakousko, kde má osoba vydělávající 150 % průměrné měsíční mzdy poměr náhradovosti starobního důchodu 78 % (v České republice je to pouze 39 %). Lépe se v Rakousku mají však i osoby s průměrnými příjmy/důchody.
- Kdyby se zvýšil procentuální podíl veřejných penzí na HDP. V České republice činí procentuální podíl veřejných penzí na HDP 8,9 %. V zemích, které dopadly ve srovnání starobních důchodů lépe, odvádí vyšší procentuální podíl na HDP (Německo 10,6 %, Rakousko 13,2 %). Lidé v těchto zemích mají proto vyšší základní státní důchodovou výměru a při spojení s vyšší mírou zásluhovosti mají i vyšší celkové starobní důchody. Souvislost úrovně starobních důchodů s procentuálním podílem veřejných penzí na HDP je možné vidět i u Slovenska, kde je podíl pouze 7 % a úroveň starobních důchodů oproti vybraným zemím nejvíce zaostává.

- Kdyby došlo ke zvýšení informovanosti české populace a zvýšení povědomí o potřebě zajištění si příjmů v důchodovém věku i z jiných zdrojů, než jsou jen státní starobní důchody (snížení závislosti osob v důchodovém věku na státu). Obecné paradigma ukazuje, že lidé jsou si vědomi potřeby být zaměstnáni a mít měsíční mzdu, protože se jim z ní strhávají poplatky na sociální pojištění, avšak jen malé procento z nich ví, jaký je skutečný poměr náhradovosti mezi jejich průměrnou mzdou a průměrným starobním důchodem. Výměru důchodových dávek začínají lidé řešit až v období 5 – 10 let před věkem odchodu do důchodu. Se současným demografickým vývojem populace a zvyšujícím se indexem šedého zatížení pro současnou ekonomicky činnou generaci se však ukazuje, že řešit důchodové příjmy v období 5 – 10 let před důchodovým věkem je pozdě. Lidé by se měli o svou budoucnost více zajímat a měl by proto dle mého být druhý pilíř důchodového systému více zviditelněn a atraktivněn, aby se o něm začali lidé sami více zajímat, informovat a zapojovat se do něj.

10 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo najít odpověď na hypotézu, jestli úroveň starobních důchodů v České republice zaostává za úrovní vybraných zemí eurozóny.

V úvodu práce jsem se zabývala obecnou problematikou zkoumaného tématu, která ukázala, že nastavení důchodových systémů se v současnosti v evropských zemích vyvíjí velmi dynamicky. Již zmíněná problematika studovaného tématu tkví v demografickém vývoji populace, který se pro evropské země nevyvíjí příliš příznivě (dochází ke stárnutí populace). Tato skutečnost byla potvrzena v analytické části práce, zabývající se demografickými faktory. Analýza zkoumaných dat ukázala ubývající podíl ekonomicky činného obyvatelstva k obyvatelstvu v postproduktivním věku, v důsledku kterého dochází ke zvyšování indexu šedého zatížení. Změny a reformy v důchodových systémech se proto snaží najít řešení tohoto problému.

Další část práce byla věnována charakteristikám důchodových systémů České republiky, Německa, Rakouska a Slovenska, pro pochopení a zorientování se v nastavení jednotlivých důchodových politik, na základě kterých jsem mohla podrobněji analyzovat starobní důchody a provést jejich komparaci. Jednotlivé důchodové systémy obsahovaly mnoho společných prvků. Všechny porovnávané státy mají starobní důchody závislé na předchozích průměrných platech pojištěnce, avšak každý ze států má odlišně nastavená kritéria, jakými jsou poměr náhradovosti mezi průměrnou mzdou a průměrným důchodem, počet let nezbytný pro získání nároku na důchodové dávky, výpočtový koeficient atd.. Všechny zmíněné faktory se posléze promítli také do výše samotných starobních důchodů.

V analytické části práce jsem se věnovala analýze ekonomických faktorů, které pomohly k zhodnocení a následné komparaci úrovně starobních důchodů jednotlivých zemí. Nejdříve jsem porovnávala příjmy (průměrná měsíční mzda, průměrné starobní důchody) a následně výdaje (průměrné měsíční náklady za energie, průměrná ceny nájmu a cenová hladina vybraného spotřebního koše).

Při komparaci příjmů bylo patrné, že české průměrné příjmy zaostávají za příjmy v zemích eurozóny, jelikož hodnota českých průměrných mezd i starobních důchodů

je v průměru nižší, než je tomu u vypočteného průměru u zbylých srovnávaných zemí (Rakousko 242, 13 %, Německo 186,83 %, Slovensko 98,08 % výše českého starobního důchodu). Pro získání objektivního pohledu, vypovídajícímu o skutečné hodnotě starobních důchodů, však bylo nezbytné zohlednit také výdaje.

Výdaje byly porovnávány vždy v poměru k výši průměrných starobních důchodů jednotlivých zemí. Výše průměrných nákladů za energie, výše průměrných nájmu a komparace cenové hladiny vybraného spotřebního koše ukázaly, že lidé v penzijním věku v České republice zaplatí za tyto výdaje vyšší procentuální podíl vůči průměrnému starobnímu důchodu, než zaplatí lidé ve srovnávaných zemích eurozóny.

Pravdivost zkoumaných dat České republiky byla ověřena dotazníkovým šetřením, přičemž vhodnost zkoumaného vzorku respondentů dotazníkového šetření byla ověřena na základě vyhodnocení odpovědí na doplňující otázky (věk dotazovaných, rozdílný věk odchodu do důchodu závislý na pohlaví, rozdílná výše starobního důchodu závislá na pohlaví, cenová rozdílnost nájmu ve městě a předměstí atd.).

Při celkovém zhodnocení nastudovaných a zkoumaných informací, na základě komparativní analýzy a statistických metod z výsledků analytické části, jsem došla k závěru, že české starobní důchody zaostávají za zeměmi eurozóny.

Důvodem je skutečnost, že průměrné výdaje důchodců (zálohy za energie, nájemné, cenová hladina vybraného spotřebního koše) jsou v poměru k průměrné výši příjmů (starobní důchody) dražší, než je tomu u porovnávaných zemí. Český důchodce proto za průměrný starobní důchod získá méně statků, než získá v průměru rakouský, německý a slovenský důchodce.

Český důchodový systém vykazuje vysoký podíl prvku solidarity, neboť podíl osob starších 60ti let žijících v chudobě je téměř nejnižší mezi zeměmi OECD, avšak při porovnání osob s průměrnými či nadprůměrnými mzdami se systém jeví jako nevýhodný (v České republice je podíl náhradovosti mezi 150 % průměrné mzdy a starobním důchodem 39 %, v Rakousku je to 78 %).

Jako vlastní doporučení jsem proto uvedla zvýšení poměru náhradovosti mezi průměrnou měsíční mzdou a důchodem. Vyšší míra prvku zásluhovosti by zároveň

mohla motivovat občany ke zvýšení efektivity práce a snaze po větší ekonomické aktivitě, která by mohla mít současně pozitivní dopad na vyšší příjmy pro celou českou ekonomiku.

Druhým doporučením bylo zvýšení procentuálního podílu veřejných penzí na HDP, neboť země, které vykazují vyšší procentuální podíl na HDP (Rakousko 13,2 %, Německo 10,6 %), vykazují zároveň vyšší základní výměru státních starobních důchodů a následně také vyšší celkovou výši starobních důchodů. V České republice je procentuální podíl veřejných penzí na HDP 8,9 %.

Jako třetí doporučení jsem uvedla zvýšení informovanosti české populace a zvýšení povědomí o potřebě zajištění si příjmů v důchodovém věku i z jiných zdrojů, než jsou jen státní starobní důchody (dosáhnout snížení závislosti osob v důchodovém věku na státu). Lidé se začínají zajímat o výměru starobního důchodu nejčastěji 5-10 let před dovršením důchodového věku, avšak vzhledem k tomu, že např. zhodnocení fondů penzijních pojišťoven se meziročně pohybuje (v závislosti na typu fondu – konzervativní, vyvážený, dynamický) okolo 2 %, je potřeba aktivně spořit po celou dobu ekonomicky činného období života.

Tato diplomová práce dle mého názoru ukázala aktuálnost zkoumaného tématu a jeho dynamičnost ve vývoji. Zároveň upozornila na to, že se v otázkách týkajících se penze nelze do budoucna spoléhat pouze na státní starobní důchody, ale je potřeba zajistit si příjmy na důchod i z jiných zdrojů. Důchodové dávky v České republice jsou již dnes v poměru k výdajům, oproti srovnávaným zemím, nízké a doplňující soukromé zdroje příjmů v období penze jsou proto nezbytností.

11 Seznam použité literatury

Knižní zdroje

CLARK, Gordon L., Alicia Haydock. MUNNELL a Michael. ORSZAG. Oxford handbook of pensions and retirement income. Oxford: Oxford University Press, 2006, 893 s. ISBN 9780199272464.

CLARK, Gordon L. a Noel. WHITESIDE. Pension security in the 21st century: redrawing the public-private debate. New York: Oxford University Press, 2003. ISBN 0-19-926176-8.

GREGOROVÁ, Zdeňka. Důchodové systémy. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, 212 s. ISBN 8021020032. str. 53

HELLSTERN, Rainer. *Das Handbuch zur Rente im Ausland: Den Ruhestand im Süden genießen*. BoD – Books on Demand, 2015, 204 s. ISBN 3738620109.

LOUŽEK, Marek. Důchodová reforma. Praha: Karolinum, 2014, 102 s. ISBN 9788024626123. str. 22

OECD. *Economic Surveys: Austria 2013*. OECD Publishing, 2013, 144 s. ISBN 9789264183070.

PHILIPSEN, Niels, Stefan E. WEISHAAR a Guangdong XU. *Market Integration: The EU Experience and Implications for Regulatory Reform in China*. Springer, 2015, 317 s. 2. ISBN 3662482738.

RUBEŠ, Lukáš. Doplnkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce. Úvaly: Systemia: 2013, 137 s. ISBN 9788026038924. str. 92

RUBEŠ, Lukáš. Doplnkové penzijní spoření a důchodové spoření: pro finanční poradce, zaměstnavatele a budoucí důchodce. Úvaly: Systemia: 2013, 137 s. ISBN 9788026038924. str. 92

RYTÍŘOVÁ, Lucie. Důchodový systém v České republice. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013. Práce, mzdy, pojištění., 115 s. ISBN 8072638211. str. 31

VÍTKOVÁ, Petra. *Důchodové systémy v zemích Visegrádské čtyřky*. Brno, 2014. Diplomová práce. Mendelova univerzita. Vedoucí práce Ing. Zuzana Richterková, Ph.D.

WEIGL, Jiří, Martin KOVÁŘ, Jaroslav VOSTATEK, et al. *Otto von Bismarck: 200 let od narození*. Praha: Institut Václava Klause, 2016. Publikace (Institut Václava Klause), 157 s. ISBN 978-80-7542-001-5.

Legislativní:

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění

Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření

Zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření

Odborné články a publikace:

AMS. Arbeitsmarktservice Österreich : *Průvodce pro přeshraniční pracovníky z České republiky* [online]. EURES, 2013, , 14 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://www.ams.at/_docs/001_CZ_GGB_AT-CZ_8.pdf

BETTIO, Francesca, Platon TINIOS a Thomas GEOGRIADIS. *THE GENDER GAP IN PENSIONS IN THE EU* [online]. European network of experts on gender equality, 2013, , 126 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://imagenes.publico.es/recursos/archivos/2013/6/3/1370241549282Informe%20Comision%20Europea.pdf>

BEZDĚK, Vladimír. *Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (současný stav a potřeba reform)* [online]. Česká národní banka, 2000, 62 [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf

CARONE, Giuseppe, Per ECKEFELDT, Luigi GIAMBONI, Veli LAINE a Stéphanie PAMIES SUMNER. *Pension Reforms in the EU since the Early 2000's: Achievements and Challenges Ahead: DISCUSSION PAPER 042* [online]. [cit. 2017-04-01]. ISSN 2443-8022. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/pension-reforms-eu-early-2000s-achievements-and-challenges-ahead_en

EBBINGHAUS, Bernhard. *The Privatization and Marketization of Pensions in Europe: A Double Transformation Facing the Crisis: European Policy Analysis* [online]. 2015, 18 [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Bernhard_Ebbinghaus/publication/280158067_Th

e_Privatization_and_Marketization_of_Pensions_in_Europe_A_Double_Transformation_Facing_the_Crisis/links/55ad527c08aee079921e20dc.pdf

EBBINGHAUS, Bernhard. The Varieties of Pension Governance: Pension Privatization in Europe. *Oxford Scholarship Online* [online]. 2011, 37 [cit. 2017-04-01]. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199586028.001.0001. ISSN 9780199586028. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Marek_Naczyk/publication/271270838_France_Promoting_Funded_Pensions_in_Bismarckian_Corporatism/links/54d0022f0cf29ca81100c4a0.pdf

HRNČÁRKOVÁ, Zdeňka. Přehled vybraných penzijních systémů v Evropě. In: MendelNet 2004. Brno: Konvoj, 2004, s. 6. ISBN 80-7302-088-2.

LOUŽEK, Marek. Důchodové systémy v západní Evropě. *Ekonomický časopis* [online]. Slovenská akadémia vied, 2009 (8), 772-787 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <https://www.sav.sk/journals/uploads/0920142408%2009%20Lou%C5%BEek.pdf>

OECD. Deutschland - Den Vorsprung sichern: Inklusives Wachstum durch Wettbewerbsfähigkeit: Aus der Publikationsreihe "Better Policies" [online]. 2014, , 45 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/about/publishing/Better-policies-deutschland.pdf>

OECD, Pension Markets in Focus: Global pension statistics. 2016 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/fin/private-pensions/Pension-Markets-in-Focus-2016.pdf>

OECD, Pensions outlook. 2016 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/oecd-pensions-outlook-23137649.htm>

OECD, Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators. 2016 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/pensions/oecd-pensions-at-a-glance-19991363.htm>

PENSIONSVERSICHERUNGSANSTALT. *Alterspension*: [online]. Wien, , 8 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://www.pensionsversicherung.at/cdscontent/load?contentid=10008.636756&version=1483007248>

POTŮČEK, Martin a Veronika RUDOLFOVÁ. Czech pension reform: how to reconcile equivalence with fiscal discipline. *Central European Journal of Public Policy* [online]. 2015 [cit. 2017-04-01].

SOZIAL MINISTERIUM. *G U T A C H T E N der Kommission zur langfristigen Pensionssicherung: § 108e ASVG* [online]. 2017, 17 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: https://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/8/7/1/CH3434/CMS1478178067885/gutachten_2017_teil_i.pdf

STAATS, Gerard. *Personal Pensions in EU: TAX review* [online]. [cit. 2017-04-01]. Dostupné z: <http://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=ECTA2015015>

SZÜLE, Borbála. *Savings and Implicit Debt in Pension Systems: pay-as-you-go* [online]. 2013, , 15 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z:

https://asz.hu/storage/files/files/public-finance-quarterly-articles/2013/a_szuleb_2013_3.pdf

Internetové zdroje:

Allianz penzijní společnost. Doplnkové penzijní spoření (3. pilíř). 2017 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <https://www.allianz.cz/produkty/penzijni-produkty/doplnkove-penzijni-sporeni-3-pilir.html>

Bundesministerium für Arbeit und Soziales. *Rentenberechnung* [online]. 2017 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Rente/Gesetzliche-Rentenversicherung/Rentenberechnung/rentenberechnung-art.html>

Numbeo: Comparison of costs in selected countries [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: https://www.numbeo.com/cost-of-living/compare_countries_result.jsp?country1=Slovakia&country2=Czech+Republic

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Tab. Demografický vývoj České republiky. Český statistický úřad [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-cislech>

Česká správa sociálního zabezpečení, 2016 [online] [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/45E4E176-A8EB-436D-9A4A-4B42A9D57BCA/13407/TZ_vybranukazatele_CSSZ_IIIQ2016_02112016.pdf

ČSSZ. Sazba pojistného z vyměřovacího základu. [online] [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>

ČSSZ. Potřebná doba pojištění. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

Deutsche Rentenversicherung: Sicherheit für Generationen. *Deutsche Rentenversicherung* [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: http://www.deutsche-rentenversicherung.de/BayernSued/de/Navigation/0_Home/home_node.html

Důchodová reforma. Penzijní připojištění. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisti/i-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplnkove-penzijni-sporeni/>

Eurostat: Median housing, living cost [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Median_housing_cost_burden,_by_degree_of_urbanisation,_2014_\(%C2%B9\)_\(%25\)_Cities16.png#file](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Median_housing_cost_burden,_by_degree_of_urbanisation,_2014_(%C2%B9)_(%25)_Cities16.png#file)

Eurostat: Life expectancy at birth [online]. [cit. 2017-05-03]. Dostupné z: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Life_expectancy_at_birth,_1980%E2%80%932014_\(years\)_YB16.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Life_expectancy_at_birth,_1980%E2%80%932014_(years)_YB16.png)

Evropská komise. AUSTRIA: Pension Projections 2004-2050. [online] [cit. 2017-03-29]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication7016_en.pdf>

Investujeme. *Rakouské penze aneb Bez práce nejsou koláče* [online]. 2012 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://www.investujeme.cz/clanky/rakouske-penze-aneb-bez-prace-nejdou-kolace/>

MFČR. Penzijní služby a systémy. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/duchodova-reforma/zakladni-informace>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012 [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://mpsv.cz/cs/617>

MFČR. II. pilíř důchodového spoření. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/ii-pilir-duchodove-sporeni>

MFČR. Penzijní služby a systémy. Důchodová reforma-základní informace. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/regulace/penzijni-sluzby-a-systemy/duchodova-reforma/zakladni-informace>

Ministerstvo financí ČR, 2016 [online] [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/duchodova-reforma/zakladni-informace>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2012 [online] [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky: I. pilier – dôchodkové poistenie. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/i-pilier-dochodkove-poistenie/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky: II. pilier – starobné dôchodkové sporenie. *Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/iii-pilier-doplňkove-dochodkove-sporenie>

Peníze navíc: Daňové výhody u životního pojištění a produktu III. pilíře. 2017 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.penizenavic.cz/clanky/vyssi-danove-vyhody-u-zivotniho-pojisteni-a-produktu-iii-pilire>

Pension funds online. Country Profiles - Austria. [online] [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.pensionfundsonline.co.uk/content/country-profiles/austria/27>

Pensionsversicherung [online]. Wien, 2015 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://www.pensionsversicherung.at/portal27/pvportal/content?contentid=10007.707666&portal:componentId=gtn66a456ef-ae0f-42fd-a807-437a6c693786&viewmode=content>

Rentenberechnung. *Cecu.de* [online]. 2017 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: <http://www.cecude.de/rentenberechnung.html>

Sociálna poisťovňa: Starobný dôchodok. *Sociálna poisťovňa* [online]. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/starobny-dochodok/1286s>

Statistik Austria: Die Informationsmanager. *Statistik Austria* [online]. 2016 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: http://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/soziales/personeneinkommen/jaehrliche_personeneinkommen/index.html

VBV Pensionkasse. *The Austrian pension system* [online]. 2017 [cit. 2017-04-04]. Dostupné z: <http://www.vbv.at/Pensionkasse/English/general%20information/Austrian+pension+system.aspx>

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Základní informace České republiky

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tabulka 2: Sazby pojistného z vyměřovacího základu

Zdroj: Data čerpána ze stránky České správy sociálního zabezpečení; 2016

Tabulka č. 3: Základní informace Slovenska

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tabulka č. 4: Základní informace Německa

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tabulka č. 5: Základní informace Rakousko

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tabulka č. 6: Věk odchodu do důchodu ve vybraných zemích

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tabulka č. 7: Důchodový věk vybraných zemí EU

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Tabulka č. 8: Průměrné náklady na bydlení vůči průměrným čistým příjmům

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Tabulka č. 9: Výsledky dotazníkového šetření

Zdroj: Vlastní zpracování dotazníkového šetření

Tabulka č. 10: Výsledky zkoumaných dat

Zdroj: Vlastní výpočty a analýzy

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Schéma postupu výpočtu důchodové výměry

Zdroj: Rytířová, str. 31; 2013

Seznam grafů:

Graf č. 1: Věková pyramida ČR v roce 2017

Zdroj: Český statistický úřad

Graf č. 2: Věková pyramida ČR v roce 2067

Zdroj: Český statistický úřad

Graf č. 3: Poměr náhradovosti mezi průměrnou mzdou a starobním důchodem

Zdroj: Vlastní zpracování, data z ČZSO

Graf č. 4: Potřebná doba pojištění pro získání nároku na starobní důchod

Zdroj: Data čerpána ze stránky České správy sociálního zabezpečení

Graf č. 5: Změny v daňových odpočtech v roce 2016/2017

Zdroj: Internetové stránky Peníze navíc

Graf č. 6: Fondy Allianz penzijní společnosti a jejich zhodnocení

Zdroj: Internetové stránky Allianz penzijní společnosti

Graf č. 7: Věková pyramida zemí EU

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 8: Celkový počet obyvatel a podíl obyvatel ve věku starším 65 let

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Graf č. 9: Předpokládaný věk dožití a doba strávená v důchodu

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 10: Výše průměrných starobních důchodů vybraných zemí

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Graf č. 11: Srovnání průměrných čistých příjmů

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 12: Poměr náhradovosti mezi výší platu a důchodu

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators

Graf č. 13: Poměr výdajů na bydlení k průměrné čisté mzdě

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 14: Poměr nákladů na bydlení k průměrné čisté mzdě a starobnímu důchodu

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 15: Průměrné nájmy ve městě a předměstí

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 16: Poměr průměrných důchodů a průměrných cen nájmu

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 17: Bydlení osob starších 60 let

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána z Eurostatu

Graf č. 18: Porovnání cenové hladiny základních komodit

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána Numbeo

Graf č. 19: Porovnání cenové hladiny základních komodit v poměru k průměrným důchodům, proložené vahou hodnot ČR

Zdroj: Vlastní zpracování, data čerpána Numbeo

Graf č. 20: Poměr průměrných nákladů za energie vůči průměrným starobním důchodům

Zdroj: Pensions at a Glance 2015, OECD and G20 indicators a dotazníkové šetření

Graf č. 21: Bydlení osob starších 60 let

Zdroj: Data z Eurostatu a dotazníkového šetření

Graf č. 22: Výše průměrných nájmu

Zdroj: Data z Eurostatu a dotazníkového šetření

Graf č. 23: Cenová hladina spotřebního koše vybraných komodit

Zdroj: Data z Numbeo a dotazníkového šetření

Dotazník:

1. Základní údaje

Pohlaví:

Věk:

V kolika letech jste šla/šel do důchodu:

Jakou máte vyměřenou výši starobního důchodu:

2. Bydlení

Lokalita bydlení (nehodící se škrtněte): město / předměstí:

Druh bydlení (nehodící se škrtněte): vlastní bydlení / podnájem / jiné

- Pokud byla odpověď podnájem → Cena nájmu za měsíc:

Náklady na zálohy za energie za měsíc:

3. Cenová hladina vybraného spotřebního koše

Kolik zaplatíte v průměru za 1 l mléka?

Kolik zaplatíte v průměru za jídlo za osobu v restauraci?

Kolik přibližně zaplatíte v restauraci za capucino?

Kolik průměrně zaplatíte za bochník obyčejného chleba?

Kolik stojí v průměru 0,5 l točeného piva?

Kolik Kč stojí jízdenka v MHD?

Kolik stojí v průměru krabička cigaret?